

№10.19 719 04.12.2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «Етнокультурне виховання здобувачів початкової освіти засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва»

Виконала:

Турчин Людмила Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
0.13 Початкова освіта
(спеціальність)

Науковий керівник:

канд. пед. наук, доцент.
(вчений ступінь, вчене звання, посада)
Вишник Ольга Олександрівна
(ініціали, прізвище)

Консультант:

(вчений ступінь, вчене звання, посада)

(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту
«3» грудня 2024р.

Завідувач кафедри
Ж (Земинко Т.Т.)
(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «6» грудня 2024р.

Оцінка 90 А

Підписи членів ЕК:
Ж (Земинко Т.Т.)
Ж (Земинко Т.Т.)
Ж (Земинко Т.Т.)
Ж (Земинко Т.Т.)

Глухів 2024

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «Етнокультурне виховання здобувачів початкової освіти засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва»

Виконала:

Турчин Людмила Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

0.13 Початкова освіта

(спеціальність)

Науковий керівник:

канд. пед. наук, доцент.

(вчений ступінь, вчене звання, посада)

Вишник Ольга Олександрівна

(ініціали, прізвище)

Консультант:

(вчений ступінь, вчене звання, посада)

(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА....	11
1.1. Науково-теоретичні основи етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти.....	11
1.2. Роль українського декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні етнокультурної компетентності учнів початкової школи.....	21
1.3. Методика інтеграції українських народних традицій у навчально-виховний процес початкової школи.....	31
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I.....	48
РОЗДІЛ II. РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА.....	51
2.1. Організація та методологія експериментального дослідження...	51
2.2. Зміст і форми етнокультурного виховання молодших школярів у ході експерименту.....	54
2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи та оцінка ефективності застосованих методик.....	58
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	64
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	75

Анотація

Ключові слова: етнокультурне виховання, початкова освіта, українське декоративно-ужиткове мистецтво, петриківський розпис, народні традиції, творча діяльність, етнокультурна компетентність, культурна спадщина, інтеграція мистецтва, народні ремесла.

Магістерська робота присвячена проблемі етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва. У дослідженні обґрунтовано значення українського декоративно-ужиткового мистецтва як інструмента формування етнокультурної компетентності учнів початкової школи. Розроблено та впроваджено методику інтеграції народних традицій у навчально-виховний процес через завдання з петриківського розпису, виготовлення народних іграшок, оберегів із соломи та інших творчих виробів.

Експериментальне дослідження показало, що використання етнокультурного контексту у викладанні сприяє формуванню в учнів ціннісного ставлення до культурної спадщини, розвитку творчих здібностей і мотивації до вивчення народного мистецтва. Результати підтвердили ефективність запропонованих методів, оскільки у експериментальній групі було зафіксовано суттєве підвищення рівня етнокультурної обізнаності учнів.

Робота є цінною для педагогів, які прагнуть інтегрувати національні традиції в освітній процес, популяризувати декоративно-ужиткове мистецтво та виховувати в учнів повагу до української культурної спадщини.

Annotation

Keywords: ethnocultural education, primary education, Ukrainian decorative and applied art, Petrykivka painting, folk traditions, creative activity, ethnocultural competence, cultural heritage, art integration, folk crafts.

The work is devoted to the problem of ethnocultural education of primary school students using Ukrainian decorative and applied art. The theoretical foundations of ethnocultural education are analyzed, and its role in shaping students' cultural identity and awareness is substantiated. Particular attention is paid to Ukrainian decorative and applied art as an effective means of introducing children to national traditions, fostering interest in folk crafts, and developing creative abilities.

The research proposes an original methodology for integrating ethnocultural elements into the educational process, tested during an experimental study. The practical significance of the study lies in the developed recommendations for teachers on the use of traditional crafts, such as Petrykivka painting, clay toys, and straw amulets, in educational and extracurricular activities. The results demonstrate a significant improvement in students' knowledge, interest, and involvement in Ukrainian cultural heritage, highlighting the effectiveness of the proposed approach in enhancing ethnocultural competence.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна освіта орієнтована на формування особистості, яка здатна цінувати та зберігати національні традиції, розуміти свою культурну спадщину та водночас інтегруватися у світовий культурний простір. Виховання на засадах національної культури є важливим аспектом розвитку патріотизму, толерантності та особистісного самоусвідомлення. Використання українського декоративно-ужиткового мистецтва у процесі навчання здобувачів початкової освіти дозволяє передавати етнокультурні цінності, знайомити з національними символами та збагачувати освітній процес. Це підкреслює значущість дослідження, спрямованого на інтеграцію етнокультурного виховання через технологічну освітню галузь.

Освіта повинна сприяти реалізації виховної, дидактичної та розвивальної функцій педагогічного процесу, враховуючи багатогранність культурних традицій та поліетнічність. Це відображено в низці нормативних документів, таких як Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті (2002), закони України «Про освіту» (2006) та «Про вищу освіту» (2017), концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004), а також Національна стратегія розвитку освіти України до 2021 року (2012) та інші.

З Актуальність дослідження полягає в необхідності інтеграції етнокультурного виховання через технологічну освітню галузь, особливо на етапі початкової освіти. Сучасні педагогічні реформи в Україні орієнтовані на формування особистості, здатної адаптуватися до швидко змінюваного світу, одночасно зберігаючи і шануючи національні традиції та культурну спадщину. З огляду на багатокультурність суспільства та важливість міжкультурної комунікації, особливо на етапі початкової освіти, використання елементів декоративно-ужиткового мистецтва є одним із способів виховання національної самосвідомості учнів.

Освіта має сприяти розвитку не лише інтелектуальних, а й духовних якостей учнів. Враховуючи багатогранність культурних традицій та поліетнічність, важливо, щоб навчальний процес був орієнтований на забезпечення взаємоповаги до культур інших народів та розуміння власної ідентичності через призму національних цінностей. Це підкреслюється в низці нормативних документів, таких як Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті (2002), Закони України «Про освіту» (2006) та «Про вищу освіту» (2017), концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004), а також Національна стратегія розвитку освіти України до 2021 року (2012). Вони окреслюють важливість збереження та популяризації культурної спадщини в освітньому процесі та формуванні гармонійної особистості, здатної поєднувати традиції з інноваціями.

Вивчення питання етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти через декоративно-ужиткове мистецтво має багатий науковий підґрунтя. Зокрема, дослідження таких вчених, як І. Шевченко, Н. Кисельова, В. Лабунська, підкреслюють важливість використання народного мистецтва як елемента формування естетичного досвіду та патріотичних почуттів у дітей. На думку І. Шевченко, вивчення народних ремесел сприяє розвитку творчих здібностей і глибшому розумінню культури рідного народу.

Н. Кисельова акцентує увагу на тому, що заняття традиційними ремеслами допомагають формувати в учнів стійке почуття національної гордості, ідентичності, а також вміння працювати з матеріалом, що має глибокий культурний контекст. В. Лабунська наголошує на важливості інтеграції елементів декоративно-ужиткового мистецтва в навчальний процес, зокрема через технологічну освітню галузь, що дозволяє не лише розвивати технічні навички учнів, але й вчити їх шанувати та зберігати культурні традиції.

Таким чином, дослідження, що охоплює етнокультурне виховання через декоративно-ужиткове мистецтво, є актуальним як на рівні теорії, так і на практиці, і потребує подальшої уваги та розробки для впровадження в освітній процес початкової школи.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що на сучасному етапі в Україні спостерігається потреба в ефективних методах етнокультурного виховання учнів початкової школи. Проте, на сьогоднішній день, існують прогалини у використанні етнокультурних традицій в навчальному процесі, зокрема через українське декоративно-ужиткове мистецтво, що є важливим компонентом національної культури. Незважаючи на численні дослідження в галузі етнопедагогіки, не достатньо розроблені конкретні методики, які б сприяли ефективному впровадженню цих традицій у виховний процес учнів початкової школи.

Також є відсутність чітких науково обґрунтованих підходів до формування етнокультурної готовності учнів, що включає знання національних традицій та символів, розвитку почуття національної приналежності через мистецтво. Важливим є також застосування цих знань у процесі навчання, що дозволить учням не тільки усвідомлювати, але й зберігати культурну спадщину, засвоюючи її через практичні заняття з декоративно-ужиткового мистецтва, такі як витинанки, лозоплетіння, виготовлення оберегів.

Саме це зумовило вибір теми нашого дослідження «Етнокультурне виховання здобувачів початкової освіти засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва»

Мета дослідження. Визначити педагогічні умови та методи ефективного використання українського декоративно-ужиткового мистецтва у процесі етнокультурного виховання учнів початкової школи.

Завдання дослідження

1. Проаналізувати наукові джерела з питань етнокультурного виховання учнів початкової школи.

2. Дослідити можливості українського декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні етнокультурних цінностей у здобувачів початкової освіти.

3. Визначити педагогічні методи та засоби використання декоративно-ужиткового мистецтва для етнокультурного виховання молодших школярів.

4. Розробити рекомендації для інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва у навчальні програми початкової школи з метою етнокультурного виховання.

Об'єкт дослідження: процес етнокультурного виховання учнів початкової школи.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання українського декоративно-ужиткового мистецтва у процесі етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти.

Методи дослідження

1. *Теоретичні методи:* аналіз, порівняння, узагальнення наукової літератури з питань етнокультурного виховання, педагогіки мистецтва, методик початкової освіти.

2. *Емпіричні методи:* спостереження, анкетування, тестування учнів, експериментальна перевірка методик використання декоративно-ужиткового мистецтва.

3. *Статистичні методи:* обробка й інтерпретація даних, отриманих у ході експериментального дослідження.

Наукова новизна дослідження. Визначено ефективні педагогічні методи інтеграції українського декоративно-ужиткового мистецтва в процес етнокультурного виховання учнів початкової школи. Розроблено

комплекс рекомендацій для вчителів щодо використання декоративно-ужиткових творів у виховній роботі з молодшими школярами.

Теоретичне значення дослідження. Розширено наукові знання про значущість декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні етнокультурних цінностей у здобувачів початкової освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій та ефективних педагогічних підходів для впровадження елементів етнокультурного виховання в освітній процес. Використання українського декоративно-ужиткового мистецтва, такого як вишивка, гончарство, витинанка та лозоплетіння, дозволяє не лише зацікавити учнів національними традиціями, а й сприяє розвитку їхньої творчості, національної самосвідомості та ціннісних орієнтацій.

Розроблені в межах дослідження підходи можуть бути інтегровані у навчальні програми з трудового навчання (технологій), мистецтва та інших дисциплін початкової школи. Запропоновані методи допоможуть вчителям створити сприятливе середовище для національно-культурного розвитку учнів та сприятимуть формуванню у дітей усвідомлення власної культурної ідентичності. Таке дослідження має значення для підвищення результативності виховного процесу в початковій школі, популяризації української культурної спадщини та збереження національних традицій у сучасному освітньому просторі.

Апробація результатів роботи.

1. Турчин Людмила Миколаївна. Всеукраїнський науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика». 16 листопада 2023 року, м. Глухів. Тема доповіді: «Етнокультурне виховання учнів початкової школи засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва».

2. Турчин Людмила Миколаївна, II Всеукраїнська науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток гнучких умінь (soft skills) у

процесі освітньої діяльності: теорія і практика», 22 лютого 2024 року, м. Глухів. Тема доповіді: «Формування soft skills у процесі етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти».

3. Турчин Людмила Миколаївна, VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», 26-27 березня 2024 року, м. Вінниця. Тема доповіді: «Декоративно-ужиткове мистецтва як засіб етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти».

4. Турчин Людмила Миколаївна, Міжнародна науково-практична інтернет-конференція молодих дослідників «Інновації в науці: сучасний вимір», 04 квітня 2024 р., м. Суми. Тема доповіді: «Патріотичне виховання здобувачів початкової освіти засобами проєктної діяльності на уроках технологій».

5. Турчин Людмила Миколаївна, II Всеукраїнська науково-практична конференція «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу» 25 квітня 2024 року. м. Глухів. Тема доповіді: «Регіональне декоративно-ужиткового мистецтво як засіб національно-патріотичного виховання здобувачів початкової освіти».

6. Турчин Людмила Миколаївна, II Всеукраїнський науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», м. Глухів, 14 листопада 2024 року. Тема доповіді: «Використання українського декоративно-ужиткового мистецтва для етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти».

Публікація.

Вишник Ольга, **Турчин Людмила**, Луценко Максим. Інтеграція інформаційних та інноваційних технологій у трудове навчання та виховання здобувачів початкової освіти. INNOVATIONS AND TRANSFORMATIONS IN EDUCATION, SOCIETY, AND ECONOMIC

MANAGEMENT. **Monograph.** Edited by Magdalena Wierzbik-Strońska and Tetyana Nestorenko The University of Technology in Katowice Press. 2024. P. 25-33.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (всього 57).

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Науково-теоретичні основи етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти

Останніми роками було проведено значну кількість досліджень, які висвітлюють різні аспекти виховання молоді з акцентом на етнокультурні традиції та підготовку педагогів до роботи в цьому напрямі. Зокрема, наукові праці О. Батухтіної, Г. Воробя, Р. Друженка, Т. Дяченка, Я. Журецького, Т. З. Якун, В. Комісарова, О. Кузик, І. Лебеда, В. Мусієнка, М. О. Семенової, Г. Філіпчука та інших науковців присвячені вивченню особливостей засвоєння елементів етнокультури дітьми та молоддю. Інші дослідники, такі як Р. Абдираїмова, С. Борисова, Р. Береза, О. Гевко, О. Красовська, Н. Мещерякова, Р. Осипець, Л. Паламарчук, Д. Тхоржевський, М. Чепіль, акцентують увагу на традиціях вітчизняної та світової етнопедагогіки як засобі формування національної ідентичності та самосвідомості.

У контексті виховання у початковій школі значний внесок зробили Г. Воробей, Г. Кловак, Н. Кузьменко, Л. Ходанич, Н. Чернуха, досліджуючи вплив етнопедагогічного середовища. Темі культурологічної підготовки майбутніх педагогів приділяють увагу З. Донець, Н. Ємельянова, Л. Кондрацька, С. Крамська, Л. Настенко, Н. Сивачук. Особливий акцент на необхідності врахування регіональних особливостей етнокультури у виховному процесі роблять Н. Кузан, Ю. Ледняк, В. Лисак.

Більшість авторів зосереджуються на засвоєнні етнокультурної спадщини як об'єктивної реальності (традиції, звичаї, обряди, культурні стереотипи), тоді як питання формування особистого ставлення учнів до цих явищ залишається поза увагою, хоча саме воно є визначальним для

етнокультурної ідентифікації. Крім того, в сучасній науковій літературі не вистачає фундаментального аналізу глибинних основ етнокультурних елементів як способу буття етноспільноти та їхньої ролі у формуванні особистості.

Також спостерігається нестача ґрунтовного тлумачення поняття «етнокультурне виховання» і недостатньо розкрито значення підготовки педагогів на державному рівні для впровадження етнокультурного виховання в освітній процес, особливо у системі початкової освіти.

Етнокультурна як феномен етнічного буття українців посідає в системі їх взаємовідносин визначальне місце, адже концентрує в своїй діяльності різноманітний спектр прояву етнічних ознак. Кожна культура має свій витвір етнокультури, своє уявлення про неї [24, с. 76].

У працях багатьох науковців викладено теоретичні положення, що стосуються підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах. Дослідження О. Абдуліної, В. Бондаря, Р. Гуревич, П. Гусака, О. Дубасенюк, С. Єлканова, І. Зазюна, А. Капської, Л. Кондрашова, Н. Кузьміної, М. Левіної, А. Линенко, О. Матвієнко, Л. Мільто, Н. Мойсеюк, О. Мороза, Л. Пехоти, В. Сластьоніна, М. Сметанського, Л. Сущенко, Г. Філонова, Л. Хомич, Л. Хоружи, Г. Чобітька, О. Шестопалюка, В. Шахова, Н. Щуркова та інших розкривають різні аспекти підготовки педагогічних кадрів.

Вдосконалення підготовки майбутніх учителів для практичної діяльності, зокрема в педагогічному контексті, розглянуто у працях П. Лесгафта, М. Болдирєва, Т. Волікової, І. Гребеннікової, Р. Капралова, С. Корнієнко, Т. Кравченко, В. Постового, О. Савченко, Л. Юзефик та інших дослідників. Особливий акцент на етнопедагогічних підходах у цьому процесі зроблено в роботах В. Зелюка, Р. Пріми, О. Семеног, М. Стельмаховича.

Питання сучасних проблем сім'ї та виховання дітей досліджували Т. Алексеєнко, Л. Волинець, З. Зайцева, В. Семиченко, Ю. Якубова. Зарубіжні автори, серед яких С. Лупан, А. Торре Делла, Дж. Уінделл, Г. Фігдор, Д. Фіцпатрік, вивчали сім'ю як соціальний інститут виховання. Вітчизняні науковці Р. Вайнола, А. Капська, І. Кулик, В. Москалець, Ж. Петрочко та інші зосередилися на функціях сім'ї, які розглядають також А. Антонов, В. Голофаст, В. Савка, А. Харчев, Н. Уманець. Питання взаємодії сім'ї та школи розкрито у працях О. Вакуленка, І. Дьоміної, В. Кириченка, В. Оржехівського, І. Сіданіч. Методи та форми роботи з батьками досліджували Т. Дем'янюк, Н. Кічук, О. Коберник, Л. Мотрич, В. Ягупов.

Теоретичні концепції поняття «середовище», а також його класифікації та визначення відображено у працях М. Гамезо, В. Панова, Т. Столярової. Поняття «етнос» набуло поширення завдяки роботам В. Алексеєва, Б. Андріанова, Ю. Бромля, І. Варзаря, В. Вілкова, В. Ігнатова, Р. Ітса, О. Картунова, Л. Лаврова, О. Майбороди, Б. Парахонського, Б. Попова, Ю. Римаренка, П. Рогачова, Л. Шкляра, В. Шкільняка, О. Штоквиша, М. Шульги. Поняття «етнокультурне середовище» досліджували І. Бех, О. Гуренко, Е. Койкова, В. Кондратська, О. Надібська, Т. Стефаненко, О. Чебан, Є. Яковенко-Глушенкова, К. Юр'єва, Н. Якса.

Проте, питання готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками в етнокультурному середовищі залишається недостатньо дослідженим і потребує додаткової уваги науковців.

Українські науковці, такі як В. Заслуженюк, В. Присакар, Г. Філіпчук та інші, вважають етнокультуру одним із пріоритетів, здатних об'єднати людей різних національностей у межах однієї країни, сприяючи вихованню освіченого, толерантного та компетентного покоління. Неодноразово підкреслювалась науковцями і важливість естетико-педагогічної

підготовки для майбутніх учителів початкових класів. У рамках нашого дослідження особливого значення набувають філософсько-методологічні засади підготовки вчителів до освітньо-виховної діяльності (В. Андрущенко, С. Гончаренко, О. Гукаленко, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Лутай, Н. Ничкало, І. Підласий, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та інші), основні положення психології щодо особливостей учительської праці (Г. Балл, І. Бех, В. Лазарєв, О. Леонтєв, В. Рибалка, В. Семиченко), а також аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя у вищих навчальних закладах (О. Абдулліна, Р. Гуревич, Н. Мойсеюк, О. Пехота, М. Сметанський, Г. Філонов, О. Шестопалюк, В. Шахов, Н. Щуркова).

До теоретичних і методичних основ підготовки педагогів початкової школи значний внесок зробили Н. Бібик, В. Бондар, П. Гусак, О. Кучерявий, С. Литвиненко, Д. Пащенко, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошнікова. Питання формування естетичних компетентностей студентів досліджували Б. Брилін, Г. Локарєва, С. Мельничук, Н. Миропольська, В. Орлов, О. Отич, О. Рудницька, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, А. Щербо, О. Щолокова.

Дослідження, присвячені підготовці вчителів початкових класів до естетичного виховання учнів, висвітлені у працях О. Білої, Н. Євстігнєєвої, Л. Зімакової, О. Макарової, Н. Савченко, З. Сироти, Н. Сулаєвої, В. Федорчук. Зарубіжний досвід естетико-педагогічної підготовки вчителя також аналізується у дослідженнях Н. Абашкіної, А. Джуринського, О. Глузмана, Н. Кічук, Н. Лавриченко, М. Лещенка, Л. Пуховської, Т. Кошманової, М. Красовицького.

Етнокультурне виховання молодших школярів засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва є важливою складовою загального виховного процесу. Через ознайомлення з народними традиціями, національними орнаментами, символікою та ремеслами діти засвоюють культурні цінності, розуміють значення українських обрядів і звичаїв, що сприяє розвитку національної свідомості та гордості за рідну культуру.

Практична взаємодія з декоративно-ужитковим мистецтвом – розпис, вишивка, виготовлення виробів з природних матеріалів – допомагає молодшим школярам відчувати себе частиною національної спадщини. Створюючи власні вироби, діти переймаються красою українських традицій, знайомляться з етнічними символами та кольорами, вчать розуміти глибинні сенси, які зберігаються в народних узорах і техніках. Участь у таких видах творчої діяльності формує в учнів відчуття причетності до історії свого народу і розуміння її значущості в сучасному світі.

У формуванні національних етнічних цінностей важливе значення має виховання таких громадянських якостей, як працелюбство та повага до праці інших людей. Саме з метою виховання цих якостей необхідно знайомити дітей з особливостями традиційних ремесел рідного краю [29, с. 265].

Завдяки етнокультурному вихованню засобами декоративно-ужиткового мистецтва у дітей розвиваються не лише естетичні, а й соціально-культурні навички, що сприяють їхньому формуванню як особистостей, які поважають свої традиції та здатні оцінити культурне різноманіття світу.

Етнокультура існує не поза людьми, а в людях, у їх здатності до розуміння і сприйняття оточуючого суспільства [12].

Етнокультурне виховання здобувачів початкової освіти засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва є надзвичайно важливим аспектом сучасного освітнього процесу, оскільки сприяє формуванню в учнів національної свідомості, патріотизму, поваги до культурних цінностей свого народу. Згідно з вимогами, закладеними у Державному стандарті початкової освіти НУШ, кожен здобувач освіти має володіти такими компетентностями, як усвідомлення власної культурної

ідентичності, знання основних національних традицій і символіки, розуміння ролі культурної спадщини для сучасного суспільства.

Також, у НУШ підкреслюється необхідність навчати учнів не лише теоретичним основам, але й практичним навичкам, зокрема, знайомити їх з техніками декоративно-ужиткового мистецтва: вишивкою, розписом, різьбленням, ліпленням, що стимулює їхню креативність та сприяє пізнанню культурних символів. Важливість таких знань і вмінь зумовлена необхідністю виховувати покоління, здатне цінувати і примножувати культурну спадщину, що є частиною державної стратегії розвитку освіти.

У наш час, народні промисли безпосередньо переживають період відродження. Значна частка творів декоративно-прикладного мистецтва, втративши власну побутову первинну функцію, набувають ще більшого естетичного художнього значення. У життя та побут дитини вони входять як певна художня цінність та мають постійне виховне значення [8, с. 90].

Державна національна програма «Учитель» акцентує увагу на ролі педагогів як основних провідників державної освітньої політики, спрямованої на формування духовного та інтелектуального потенціалу нації. Педагог, у цьому контексті, є основним посередником, через якого реалізується політика збереження та популяризації національної культури серед учнів [9, с. 2].

Як вказано в Державному стандарті початкової освіти НУШ, навчання націлене на всебічний розвиток молодшого школяра. Програма покликана забезпечити повноцінне оволодіння всіма елементами навчальної діяльності, а також дати змогу учням отримати досвід культури спілкування та самовираження через творчі завдання [10].

Науковці вважають, що сучасна освітня парадигма має бути спрямована на пошук таких методик і підходів, які б забезпечили не лише адаптацію особистості до змін, а й стимулювали її духовний розвиток, що відповідає новим соціокультурним реаліям. І. Шапошнікова зазначає, що

сучасні тенденції зміни освітніх парадигм орієнтовані на формування особистості, яка не лише готова адаптуватися до швидкозмінного середовища, а й має випереджати його завдяки власному духовному зростанню.

Перехід від знаннево-інформаційної до компетентнісної освіти зумовлений обмеженістю попередньої парадигми, коли навчання здебільшого орієнтувалося на передачу знань, умінь та навичок. Нова парадигма сприяє всебічному розвитку учня та включає такі аспекти як досвід самовираження і соціокультурного спілкування.

Національна культура – це глибоке усвідомлення належності до певної держави, почуття громадянської гідності, відповідальності, обов'язку, здатність рішуче відстоювати суспільно-державні цілі в певних соціальних ситуаціях [2].

Нова освітня парадигма, визначена у Державному стандарті початкової освіти, передбачає не лише засвоєння знань, а й розвиток здатності до творчої діяльності, формування у молодших школярів естетичних та етнокультурних цінностей, що базуються на народній традиції та культурній спадщині України. Мета полягає у створенні умов для всебічного розвитку особистості дитини, збагаченого досвідом національних традицій через декоративно-ужиткове мистецтво.

Сучасні науковці закликають до оновлення освітнього підходу, орієнтованого не лише на інформаційне наповнення, але й на особистісно-орієнтовану, культурологічну, ціннісну та компетентнісну парадигми. При цьому особистісно-орієнтована парадигма, як відзначають І. Бех, В. Моляко та інші дослідники, сприяє розвитку унікального суб'єктивного досвіду кожної дитини, що є першоосновою її індивідуального становлення. У такому підході важливим є формування особистого досвіду дитини через емоційне переживання та рефлексію культурних феноменів, що включає вивчення традиційних українських ремесел.

Дитина, зростаючи, має поступово, з раннього віку засвоювати особливості способу буття власної спільноти, тобто навчитися розуміти власну етнокультуру, вільно рухатися у її просторах, усвідомлюючи знаки, символи, коди, специфіку їх виявлення у рідній мові, аби пізніше вступити у діалог з іншими культурами, порівнюючи їх зі своєю не на шкоду іншим, а щоб зрозуміти їх [28].

Підготовка здобувачів початкової освіти до сприйняття української етнокультури через декоративно-ужиткове мистецтво передбачає залучення дітей до народної культури в процесі практичної діяльності: створення візерунків, виробів із глини, тканини чи дерева. Заняття, пов'язані з українськими ремеслами, допомагають формувати в молодших школярів ціннісні орієнтації та національну ідентичність, активізуючи процес пізнання власної культури. Такий підхід підкреслює антропоцентричний характер освіти та важливість емоційного та рефлексивного ставлення до здобутого культурного досвіду, що також зазначено у Державному стандарті початкової освіти НУШ.

Антропоцентричність і гуманістична спрямованість парадигми виховання вимагають суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя та учня, заснованої на співтворчості та співробітництві. Це створює передумови для того, щоб учні початкових класів не тільки знайомилися з культурними надбаннями своєї країни, а й особисто долучалися до процесу їх збереження та відродження.

Дослідження етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва набуває особливої актуальності в умовах сучасної освіти, зокрема в контексті реформ, визначених Болонським процесом. Це є частиною загальнодержавних змін, які мають на меті інтеграцію України в європейський культурний та освітній простір, сприяючи культурному розвитку суспільства та зміцненню національної ідентичності через освіту.

Культурологічний підхід до навчання акцентує увагу на важливості культуротворчої функції освіти, що передбачає не лише засвоєння знань, але й виховання здатності до культурної самореалізації.

У цьому контексті особливу роль відіграє навчання учнів початкової школи через українське декоративно-ужиткове мистецтво. Це мистецтво виступає потужним інструментом не лише для розвитку естетичних смаків, але й для формування національної свідомості та духовних цінностей. Як зазначає Г. Тарасенко, культуротворча функція виховання сприяє «глибокому морально-психологічному засвоєнню соціального досвіду взаємодії з природою», тим самим сприяючи міжпоколінній передачі культурних традицій. Українські народні ремесла, як частина декоративно-ужиткового мистецтва, не лише зберігають культурну спадщину, але й формують цілісний досвід у здобувачів початкової освіти, допомагаючи їм розуміти і цінувати традиції свого народу.

Естетична культура, як підкреслює В. Самохвалова, є важливою складовою цієї освіти, адже через культуру здійснюється «процес естетичної самодетермінації особистості». У рамках НУШ, одним із пріоритетів є розвиток естетичного досвіду молодших школярів через інтеграцію традиційного українського мистецтва в освітній процес. Цей досвід включає в себе як предметно-практичні аспекти (створення декоративних виробів), так і духовні (усвідомлення цінності культурних традицій).

Проте наукові дослідження показують, що на сьогоднішній день ще не розроблено єдиної методики для спрямованого навчання педагогів щодо використання етнокультурних традицій у навчально-виховному процесі. Виявляється недостатня увага до формування етнокультурної готовності педагогів, а також до включення батьків у процес етнокультурного виховання дітей. Це є важливим аспектом, оскільки саме співпраця між

учителем і батьками може сприяти глибшому засвоєнню учнями національних традицій.

Потребує уточнення і визначення функцій педагога в контексті етнокультурного виховання. Тому важливо розробити науково обґрунтовані методичні рекомендації, що б допомогли майбутнім вчителям ефективно реалізовувати цю складову в їхній професійній діяльності. Особливо важливим є розробка та впровадження методик, які дозволяють використовувати українське декоративно-ужиткове мистецтво як засіб формування культурної ідентичності та розвитку естетичного досвіду учнів, а також створення середовища для підтримки багатокультурного виховання в класі.

1.2. Регіоналізація етнокультурного виховання молодших школярів засобами декоративно-ужиткового мистецтва у полікультурному середовищі

Сучасне етнокультурне виховання здобувачів початкової освіти займає важливе місце в освітньому процесі, оскільки орієнтується на формування полікультурної особистості, здатної адекватно взаємодіяти з різноманітними культурами і зберігати власні етнічні традиції. Ці аспекти, зокрема через соціокультурний, аксіологічний та компетентнісний підходи, мають значення не тільки для збагачення особистісного розвитку дитини, але й для забезпечення її соціальної адаптації в глобалізованому світі.

Етнокультурне виховання у початковій освіті набуває особливого значення на тлі гуманістичних перетворень, що змінюють ставлення до поняття «дитинство», «культура дитинства» та «освітнє середовище». В умовах трансформації суспільства освіта повинна передбачати не лише засвоєння знань, але й сприяти розвитку самобутніх культурних світів кожної дитини, забезпечуючи її максимальну самореалізацію.

У даному контексті українське декоративно-ужиткове мистецтво стає потужним інструментом для формування етнокультурної компетентності учнів початкової школи. За допомогою вивчення видів народного мистецтва діти мають можливість не тільки оволодіти техніками декоративного виробу, але й заглибитися в глибину культурних традицій, що сприяє формуванню етнокультурної конотації, як важливого компонента освітнього процесу.

Вивчення українського декоративно-ужиткового мистецтва в контексті полікультурної освіти створює умови для розвитку емоційної та соціальної компетентності молодших школярів, адже через практичну діяльність з декоративними матеріалами діти можуть не тільки оволодівати технічними навичками, але й переживати процес культурної трансмісії, що

сприяє збереженню етнічних традицій. Водночас цей процес формує цілісне сприйняття світу, у якому різноманіття культур є цінним і необхідним елементом для розвитку глобального суспільства. Як вказує В. Лісовий, культурна різноманітність світу має бути настільки ж цінною, як і різноманіття живого світу, адже вона є невід'ємною частиною людського буття та його розвитку [25].

Завдяки цілеспрямованому застосуванню елементів українського декоративно-ужиткового мистецтва в навчальному процесі, діти початкової школи отримують можливість глибше зануритися в національну культуру, розвиваючи свою етнокультурну компетентність. Це є важливою умовою для формування майбутніх громадян, які здатні не лише пізнавати й цінувати свою культуру, але й поважати культури інших народів, що є основою для взаємоповаги та гармонії в багатокультурному світі.

Роль українського декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні етнокультурної компетентності учнів початкової школи є надзвичайно важливою, оскільки воно слугує потужним інструментом для розвитку етнічної самосвідомості та соціокультурної адаптації дітей. Як відзначає В. Борисов, національна самосвідомість і культурна ідентичність є невід'ємними складовими формування особистості, оскільки «кожна неповторна особистість виростає на ґрунті певної самобутньої культури» [3]. Тому введення дітей початкової школи у самобутні культурні світи через ознайомлення з традиціями українського декоративно-ужиткового мистецтва дає їм можливість не лише усвідомити себе частиною певної етнічної культури, але й зберігати та примножувати культурні традиції своєї нації.

Народні традиції – культурні цінності, звичаї, обряди та ритуали, що передаються з покоління в покоління в межах однієї спільноти й відображають особливості життя, духовності та культури народу

У сучасному полікультурному світі важливим є підхід до виховання, який враховує багатогранність культурних традицій і надає дітям можливість сформувати свою ідентичність у контексті глобалізації. Враховуючи полікультурність сучасного суспільства, особистісно орієнтовану модель виховання необхідно доповнювати принципом введення в самобутні культурні світи. Це, на думку Борисова, є важливим фактором для забезпечення усвідомлення дитиною своєї належності до певної національної культури, що в свою чергу сприяє формуванню її національної самосвідомості [4].

Згідно з дослідженнями, етнокультурне виховання дітей початкової школи повинно бути спрямоване на формування у них не лише знань про культуру та традиції свого народу, але й на розвиток позитивного емоційного ставлення до національної спадщини, що включає в себе мистецтво, звичаї, історію і мову. У цьому контексті українське декоративно-ужиткове мистецтво виконує роль одного з основних елементів етнокультурного виховання, оскільки воно дозволяє дітям занурюватися в багатство народних традицій через практичну діяльність, як-от виготовлення виробів з тканини, глини, дерева чи інших матеріалів, характерних для народного мистецтва.

Оскільки в Україні актуальною є ситуація двомовності, специфіка етнокультурного виховання в дитячих закладах потребує особливої уваги до використання культурної спадщини в умовах багатомовного середовища. Враховуючи соціальну ситуацію розвитку дитинства, етнокультурне виховання повинно спиратися на підтримку дитячого духовно-морального самовизначення. Це також означає, що виховання етнокультурної компетентності дітей початкової школи повинно розпочинатися з дошкільного віку і продовжуватися протягом усього навчального процесу, де ключовою є безперервність і цілісність навчання.

У цьому процесі особливу роль відіграє інформаційно-пізнавальна, емоційно-ціннісна та діяльнісна складова освітнього процесу. Як показують дослідження, важливою є концепція національної самосвідомості, яку розвиває В. Борисов, вказуючи на необхідність інтеграції рідної культури з досягненнями світової цивілізації, що формує більш глибоке і гармонійне ставлення до своєї національної приналежності в контексті глобальних культурних процесів [4].

Таким чином, українське декоративно-ужиткове мистецтво є важливим компонентом етнокультурного виховання молодших школярів, оскільки воно не лише передає знання про історію та традиції народу, але й активно формує у дітей почуття гордості за свою культурну спадщину, а також сприяє розвитку творчих та практичних навичок, необхідних для самовираження. Вивчення народного мистецтва в школі забезпечує комплексний підхід до формування етнокультурної компетентності, що є основою гармонійного розвитку особистості у полікультурному світі.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – складний процес, який має на меті виховати творчу особистість, формувати в неї загальнолюдські цінності, патріотичну самосвідомість, повагу до традиційного народного мистецтва, вміння зберегти, примножити та передати весь досвід минулого підростаючому поколінню [6].

Етнокультурне виховання є ключовим елементом освітнього процесу, що сприяє розвитку у дітей почуття національної самосвідомості та глибокого зв'язку з культурною спадщиною свого народу. Для учнів початкової школи цей процес є основою для формування патріотичних почуттів, розуміння цінності традицій та здатності зберігати національну ідентичність у світі, що динамічно змінюється та стає все більш полікультурним.

Поняття етнокультурного виховання

Етнокультурне виховання полягає в процесі передачі знань, умінь та навичок, що сприяють усвідомленню дитиною своєї культурної ідентичності. Це включає в себе не лише знайомство з історією та культурою рідного народу, але й розвиток у дитини здатності поважати й розуміти інші культури. В умовах сучасного суспільства, де процес глобалізації зумовлює контакти між різними культурами, етнокультурне виховання є важливим чинником гармонійного розвитку особистості, яка здатна жити та взаємодіяти в умовах культурного різноманіття.

Етнокультурне виховання в початковій школі має базуватися на основах національної самосвідомості, яка забезпечує глибоке усвідомлення дитиною себе як частини культурної спільноти свого народу та суспільства загалом. Оскільки культура є не лише результатом історичного розвитку, а й важливою складовою соціалізації дитини, то процес формування етнокультурної компетентності необхідно починати з раннього віку, адже саме в цей період найбільш відкрито сприймаються культурні впливи.

Етнокультурне виховання – це процес формування в учнів національної свідомості, ціннісних орієнтацій, поваги до рідної культури, мови, традицій та звичаїв через ознайомлення з історичними, культурними й духовними надбаннями свого народу.

Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб етнокультурного виховання

Українське декоративно-ужиткове мистецтво – вид народного мистецтва, що включає створення декоративних виробів з практичним призначенням (вишивка, кераміка, різьблення, витинанка тощо). Воно відображає національні традиції, естетичні й духовні цінності українського народу.

Декоративно-ужиткове мистецтво є однією з найбільш доступних і ефективних форм впливу на формування етнокультурної компетентності

учнів. Цей вид мистецтва охоплює широкий спектр виробів, що виконуються за традиційними технологіями, і має важливе значення не лише з точки зору естетики, але й як важливий елемент культурної спадщини. Від предметів побуту до художніх виробів, декоративно-ужиткове мистецтво є дзеркалом національних традицій, вірувань, світогляду і щоденних потреб народу.

Регіональний компонент у навчанні – використання культурних, природних, економічних та історичних особливостей регіону в навчальному процесі, що допомагає розвивати почуття приналежності до певної територіальної спільноти.

В Україні декоративно-ужиткове мистецтво включає численні напрямки, такі як ткацтво, вишивка, гончарство, кераміка, різьблення по дереву та інші, кожен з яких відображає специфіку певного регіону та його культурні особливості. Для учнів початкової школи знайомство з цими видами мистецтва є не лише навчальним процесом, а й емоційним і духовним досвідом, що дозволяє їм пізнати рідну культуру через творчість. Це сприяє розвитку не лише їхнього творчого потенціалу, а й глибшому розумінню зв'язку між людьми, традиціями та предметами побуту, що оточують нас.

За словами дослідника В. Борисова, формування національної самосвідомості неможливе без введення в самобутні культурні світи, адже особистість формується під впливом етнічної культури, що є важливим фактором для її розвитку [3]. Декоративно-ужиткове мистецтво виступає як місток між поколіннями, дозволяючи передавати традиції, ритуали, моральні цінності, а також естетичні вподобання, які визначають культурний ландшафт нації.

Молодший школяр має прями чи опосередковані зв'язки з природним, соціальним, навчальним, ігровим, технологічним і психопедагогічним середовищем. «Вихованість, навченість сучасної дитини – результат не

лише діяльності вчителя, а й впливу всіх перелічених середовищ» [44, с. 74].

Етнокультурна компетентність у контексті початкової школи.

Етнокультурна компетентність – це здатність дитини осмислювати свою належність до певної етнічної групи, розуміти й оцінювати культурні та соціальні феномени, що складають основу цієї групи. Формування цієї компетентності у молодших школярів є важливим завданням педагогічного процесу.

Етнокультурна компетентність – здатність особистості розуміти, цінувати й адаптувати культурні норми, традиції та звичаї свого народу, виявляючи повагу до культурного різноманіття та збагачуючи власну національну ідентичність.

Етнокультурна компетентність включає в себе три основні компоненти:

- **Знання** культурних та історичних особливостей рідного народу, традицій і звичаїв.
- **Ціннісне ставлення** до культурної спадщини, яке формує повагу до своєї національної ідентичності та культур інших народів.
- **Практичні навички** – здатність застосовувати набуті знання на практиці через творчі та культурні проекти.

Для учнів початкової школи ці складові розвиваються в процесі інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва з іншими освітніми напрямками. Вони допомагають учням не лише ознайомитися з історією та культурою України, але й активно долучатися до її відтворення у формі власних творчих робіт. Наприклад, учні можуть виготовляти виробами в техніках народного мистецтва, таких як ткацтво або гончарство, що допомагає їм не тільки засвоїти традиційні техніки, але й вивчати символіку, що передавалася через ці елементи культури протягом століть.

Методика впровадження декоративно-ужиткового мистецтва в початковій школі

Методика етнокультурного виховання – сукупність педагогічних підходів, методів та прийомів, що сприяють інтеграції елементів рідної культури в освітній процес для формування культурної ідентичності учнів.

З метою формування етнокультурної компетентності через декоративно-ужиткове мистецтво важливо створювати умови для інтеграції цього виду мистецтва в навчальний процес. Заняття з декоративно-ужиткового мистецтва можуть бути організовані через:

- **Майстер-класи**, де учні під керівництвом вчителя створюють вироби, вивчаючи традиційні техніки.
- **Проектну діяльність**, у рамках якої діти створюють колективні або індивідуальні проекти, присвячені національним традиціям.
- **Інтерактивні уроки**, що поєднують вивчення теоретичних аспектів культури з практичними заняттями, такими як створення народних сувенірів або декоративних предметів.

Ці форми роботи дозволяють не лише залучити учнів до творчої діяльності, але й сприяють глибшому засвоєнню етнокультурних цінностей через практичний досвід. Таким чином, декоративно-ужиткове мистецтво може стати важливим засобом формування у дітей початкової школи емоційно-ціннісного ставлення до культурної спадщини свого народу та інших народів.

Впровадження українського декоративно-ужиткового мистецтва в навчальний процес має велике значення для формування етнокультурної компетентності учнів початкової школи. Через знайомство з народними традиціями, техніками та символікою декоративно-ужиткових виробів діти не тільки здобувають знання про свою культуру, але й розвивають навички творчої діяльності, що є важливою складовою їхнього загального розвитку. Це сприяє формуванню національної самосвідомості, глибокого поважного

ставлення до культурної спадщини та відкритості до культурного різноманіття сучасного світу.

Одним із важливих завдань сучасної освіти є формування етнокультурної компетентності молодших школярів, що передбачає виховання глибокого зв'язку з культурними традиціями свого народу. Вчитель на уроках технологій в цьому контексті відіграє ключову роль, оскільки саме на уроках цього предмета діти не лише здобувають практичні навички, а й поглиблюють своє розуміння національних традицій, історії та культури.

Трудове навчання та національна свідомість

Заняття з трудового навчання, особливо ті, що стосуються виготовлення традиційних українських виробів, таких як вишивка, писанка, декоративні аплікації з природних матеріалів, дозволяють учням не лише вивчити техніки, але й активно долучитися до процесу відтворення культурних елементів, що мають глибоке коріння в народних традиціях. Під час цих уроків важливо використовувати український фольклор, поезію, народні пісні, що створюють культурний контекст і допомагають формувати національну свідомість. Так, під час роботи з вишивкою, учні можуть дізнатися про символіку орнаментів, традиції різних регіонів України, а також їх значення в побуті та духовному житті українців [47].

Особливо важливо, щоб під час занять із декоративно-ужиткового мистецтва, учні не тільки освоювали основи творчих технік, але й мали можливість знайомитися з історією їх виникнення та розвитку. Вчитель на таких уроках має спиратися на народні традиції, які є основою для формування етнокультурної компетентності. Як зазначається у навчально-методичному посібнику, на уроках трудового навчання, через навчання виготовлення традиційних українських виробів, учень не тільки навчається практичним навичкам, а й вивчає культурний контекст, що дає йому можливість усвідомити своє місце в культурній традиції [47].

Роль українських традицій у формуванні національної свідомості

Інтеграція культурних традицій в освіту – процес залучення культурних, історичних та мистецьких елементів у навчально-виховний процес з метою посилення зв'язку між освітою і національною культурою.

Урахування культурних традицій на уроках трудового навчання є важливим інструментом для розвитку національної свідомості учнів. Виховання через культурні елементи, такі як народні ремесла, співи, танці, фольклор, допомагає створити у дитини відчуття єдності з нацією, глибоке розуміння та повагу до історії та традицій свого народу. Як зазначається у Національній доктрині розвитку освіти, важливо формувати національну свідомість не лише через теоретичне вивчення, але й через активну участь у відтворенні культурних практик і звичаїв. Саме через таку інтеграцію знань і практичних навичок дитина отримує змогу відчувати себе частиною національної культури [34].

На прикладі традиційного виготовлення писанок, учні дізнаються не лише про техніку розпису, але й про символіку кольорів та візерунків, які передавалися з покоління в покоління, мали своє сакральне значення і служили своєрідним кодом української культури. Подібні заняття сприяють формуванню у дітей не лише практичних умінь, а й ціннісного ставлення до культурної спадщини свого народу.

Інтеграція традицій у навчальний процес

Сучасні методики навчання включають важливий аспект – інтеграцію культурних та національних елементів у навчальний процес. Вчитель трудового навчання має орієнтуватися на використання народних традицій, що є своєрідною відповіддю на потребу в глибшому пізнанні власної культури. Оскільки кожен народ має свою історію, мову, ремесла і традиції, важливо, щоб учні навчалися їх розуміти та відтворювати. Під час уроків з трудового навчання учні мають можливість не лише виготовляти вироби, а й досліджувати їх історичний контекст, що допомагає формувати у них

цілісне уявлення про національну культуру. Як вказано у Національній доктрині розвитку освіти, виховання на національно-культурних традиціях має бути невід'ємною частиною освітнього процесу, оскільки саме через таку діяльність формується національна свідомість і почуття приналежності до своєї держави та її культури [34].

Вплив уроків трудового навчання на розвиток етнокультурної компетентності

Важливим аспектом педагогічної роботи є розвиток духовних і творчих здібностей дітей. На уроках трудового навчання учні мають можливість не лише ознайомитися з традиціями українського декоративно-ужиткового мистецтва, а й розвивати навички, що сприяють загальному розвитку особистості, її естетичному та моральному зростанню. Формування таких компетентностей відбувається через конкретні практичні заняття, де діти створюють вироби, що несуть в собі традиційні елементи українського мистецтва. Це дозволяє не лише навчити дітей творчості, а й сформувати у них повагу до національних традицій, а також інтерес до історії та культури свого народу.

1.3. Методика інтеграції українських народних традицій у навчально-виховний процес початкової школи

Культурні предметні артефакти, зокрема ті, що належать до українського народного мистецтва, мають значний вплив на емоційний стан людини та сприяють формуванню її внутрішнього світу. Вони не тільки виражають художні цінності, але й виконують важливу роль у вихованні особистості. Ці традиційні артефакти, такі як вишивка, писанка, гончарні вироби, мають глибоке значення, яке сягає корінням у далеке минуле, але продовжує формувати сучасне культурне середовище, в якому живе сьогодні [5].

Інтеграція українських народних традицій у навчально-виховний процес є одним з основних завдань педагогічної практики початкової школи, зокрема в рамках уроків трудового навчання. Використання елементів народної культури в освітньому процесі стимулює інтерес учнів до історії своєї батьківщини, підвищує рівень патріотичного виховання і формує позитивне ставлення до національних цінностей. Залучення народних традицій до навчання сприяє розвитку етнокультурної компетентності та вихованню національної свідомості у молодших школярів [7].

Значення трудового навчання у вихованні національної свідомості.

Трудове навчання є важливим елементом загальної освіти, який не тільки знайомить учнів з основами виробництва, а й розвиває у них відчуття відповідальності, працелюбства та зв'язку з історією рідної землі. Однією з основних цілей цього предмета є патріотичне виховання через знайомство з українськими народними традиціями, зокрема через декоративно-ужиткове мистецтво. Цей аспект виховання має надзвичайно важливе значення, оскільки кожен народ через свою працю створює культурні цінності, які передаються з покоління в покоління [7].

Трудове навчання також включає в себе національні особливості, що проявляються у звичаях, обрядах, традиціях, які збереглися до наших днів. Через вивчення цих традицій учні не лише розвивають практичні навички, а й дізнаються більше про культурну спадщину свого народу. Це допомагає дітям розвинути не тільки естетичний смак, але й загальне розуміння культурних процесів і ролі праці в житті суспільства.

Методи інтеграції українських народних традицій у навчальний процес.

Один із найефективніших методів інтеграції народних традицій у навчальний процес – це використання декоративно-ужиткового мистецтва як основи для виховання національної свідомості. Народне мистецтво – це не лише елементи побуту, а й потужний інструмент для формування внутрішнього світу дитини. Включення таких видів мистецтва, як вишивка, бісероплетіння, гончарство, художня обробка дерева, писанка, в навчальний процес дозволяє учням не тільки опанувати традиційні техніки, а й глибше зрозуміти їх історичне значення для української культури [5].

Уроки трудового навчання, де використовуються елементи народного мистецтва, надають можливість дітям не лише освоїти техніки, але й усвідомити символіку орнаментів, які мають глибоке коріння в історії та культурі українського народу. Наприклад, вивчення писанки на уроках може бути не тільки навчальним процесом, а й можливістю для учнів познайомитися з народними святами, традиціями, символами, що передавалися через покоління. Важливо, щоб ці уроки не лише надавали практичні знання, але й глибоко занурювали учнів у культурний контекст, що дозволяє їм пізнавати національні традиції через творчу діяльність.

Писанкарство. Відповідна традиція розмальовувати навесні яйця у слов'ян сягає ще епохи язичництва. Писанки вони пов'язували передусім із комплексом весняної обрядовості. Сама ж назва «писанки» походить від

слова «писати» у розумінні «прикрашати орнаментом». Такі писанки здебільшого дівчата та жінки, досить рідко – чоловіки й хлопці [53].

Особливості використання декоративно-ужиткового мистецтва

Декоративно-ужиткове мистецтво є невід'ємною частиною української культури і має величезний вплив на формування духовного світу молодших школярів. Народні традиції, що передаються через мистецтво, формують не лише естетичні, а й морально-етичні засади особистості. Завдяки цим технікам діти розвивають почуття краси, здатність до творчості та важливість збереження культурної спадщини.

Традиційні ремесла, такі як вишивка, гончарство, виготовлення ляльки-мотанки, писанки, мають високу художню цінність і є важливими елементами національної ідентичності. Вони не лише слугують для формування у дітей практичних навичок, а й сприяють розвитку національної свідомості та патріотичного почуття через глибоке пізнання культурних цінностей свого народу [5].

Роль трудового навчання у патріотичному вихованні

Патріотичне виховання є основним завданням трудового навчання. Важливо, щоб цей процес був органічно інтегрований у навчальний контекст і поєднувався з навчанням про культурні та національні традиції. Через залучення учнів до виготовлення народних виробів та участь у різноманітних майстер-класах, де використовуються традиційні техніки, можна сформувати у них відчуття гордості за своє культурне надбання та розуміння важливості збереження цих традицій для майбутніх поколінь.

Інтеграція українських народних традицій у навчально-виховний процес початкової школи є важливим аспектом патріотичного виховання, розвитку національної свідомості та емоційно-естетичного виховання учнів. Це процес, який сприяє не тільки збереженню, але й популяризації культурної спадщини, вивченню традиційних ремесел, обрядів та свят. Для

того, щоб цей процес був ефективним, необхідно використовувати певні методи та прийоми, що інтегрують народні традиції в освітній процес.

1. Використання народної творчості в навчальному процесі.

Народне мистецтво є важливим засобом формування у дітей естетичного смаку та патріотичного почуття. Тому інтеграція українських народних традицій у навчання через ознайомлення з народним мистецтвом є необхідною складовою роботи вчителя. Це можуть бути:

Вивчення народних ремесел: вишивка, гончарство, ткацтво, виготовлення ляльок-мотанок, писанкарство, різьблення по дереву тощо. Учні повинні не тільки знайомитися з техніками виготовлення цих виробів, а й вивчати їх історію, символіку та значення в українському побуті. Це сприяє розвитку творчих здібностей і дає дітям глибоке розуміння культурної спадщини.

Використання елементів народного мистецтва у практичних заняттях, наприклад, на уроках трудового навчання (виготовлення вишиванок, ляльок, писанок), під час яких учні можуть ознайомитись з техніками та символікою, що використовувались українськими майстрами в різні етапи історії.

Вивчення народних пісень, поезії, казок та фольклору: народна творчість не лише виховує естетичні смаки, а й дає уявлення про народні уявлення, світогляд, цінності. Це можуть бути і тематичні заняття, на яких діти навчаються не тільки ремеслам, а й виконанню народних пісень, декламуванню віршів, обговоренню змісту народних казок і приказок.

2. Роль свят та обрядів у навчальному процесі.

Народні свята та обряди є важливою частиною української культури і мають велике значення для виховання дітей. У ході вивчення традиційних свят можна інтегрувати народні традиції в освітній процес:

Вивчення свят, таких як Різдво, Великдень, Івана Купала, Масляна, Спас, Пилипівка та ін.: через вивчення історії свят, традиційних обрядів та

звичаїв діти отримують знання про культурну спадщину та важливі для українців моменти. Ці свята часто супроводжуються виконанням пісень, приготуванням традиційних страв, виготовленням декоративних елементів (прикрас для ялинки, писанок, ляльок-мотанок), що дозволяє дітям не лише ознайомитись з традиціями, а й стати активними учасниками цих процесів.

Практичні заняття: організація творчих майстерень, де учні можуть виготовляти вироби, пов'язані з певними святами чи обрядами. Наприклад, виготовлення писанок до Великодня, ляльок-мотанок, різдвяних прикрас.

Елементи театралізованих вистав: постановка сценок з народних казок або обрядів, де учні можуть виконувати ролі, створюючи атмосферу свята і вивчаючи народні традиції.

3. Інтеграція народних традицій у міжпредметну діяльність.

Інтеграція народних традицій у навчально-виховний процес може здійснюватися через поєднання різних предметів, таких як:

Мова і література: на уроках літератури можна вивчати твори українських письменників, що описують народні традиції, звичаї, а також використовувати фольклор (казки, пісні, прислів'я, приказки), який містить у собі народну мудрість і відображає національні цінності.

Музика: вивчення народних пісень, танців, обрядів допомагає учням краще зрозуміти традиції свого народу. Це також може бути основою для вивчення звуко-виражальних засобів, народних інструментів.

Математика та природознавство: у вивченні традицій народної праці можна провести паралелі з природними явищами, законами природи, що сприяє розвитку критичного мислення учнів та їхньому усвідомленню зв'язку між людиною та природою.

4. Практичні методи використання українських народних традицій.

Ігрові технології: використання народних ігор та забав, які були популярні серед дітей в українських селах, сприяє розвитку фізичних та

соціальних навичок дітей. Ігри можуть включати елементи традиційного співу, танців, народної мудрості.

Проектна діяльність: створення учнями проектів, пов'язаних з народними традиціями, таким як виготовлення колекцій народних виробів, організація виставок декоративно-ужиткового мистецтва, презентація національних свят.

Екскурсії та культурно-просвітницькі заходи: відвідування музеїв, виставок, де учні можуть побачити вироби народних майстрів, дізнатись про історію та побут українців. Це дає учням можливість наочно ознайомитись із традиціями, матеріальною і духовною спадщиною свого народу.

Ось кілька прикладів методики впровадження українських народних традицій у навчально-виховний процес початкової школи, які можна інтегрувати в навчальні теми різних предметів.

Українські народні традиції на уроках трудового навчання.

Тема: «Виготовлення вишиванки»

Методика: На уроці трудового навчання можна ознайомити учнів з історією української вишивки, значенням різних орнаментів і символів у вишиванках. Діти можуть виготовити прості вишиванки або аплікації, використовуючи елементи традиційної вишивки. Вчитель може розповісти про значення різних візерунків, наприклад, червоний колір символізує силу, а зелений – здоров'я та родючість.

Метод: проектна діяльність, під час якої учні можуть створювати свої власні вишиванки чи аплікації, працюючи в групах або індивідуально. Важливим аспектом є обговорення значення вишивки як культурного надбання українського народу.

Ось кілька прикладів методики впровадження українських народних традицій на уроках трудового навчання в 3 класі, які можна інтегрувати в контекст вивчення тем, що є в програмі початкової школи:

1. Тема: «Виготовлення виробів із природних матеріалів»

Мета: Ознайомлення з технікою виготовлення виробів із природних матеріалів, зокрема в'язання, ткацтва, виготовлення ляльок-мотанок.

Методика: на уроці трудового навчання можна запропонувати учням створити ляльку-мотанку – традиційний український оберег, який є частиною народної культури. Вчитель розповідає про історію цього виробу, його значення в українському побуті як символу захисту від злих сил.

Під час роботи учні ознайомлюються з технікою виготовлення ляльки-мотанки, використовують природні матеріали (трави, соломку, нитки), а також мають можливість вивчити символіку кольорів і тканин, яку використовували українці для створення оберегів.

Приклад: діти можуть створити власну ляльку-мотанку, працюючи в групах. Під час виготовлення виробу вчитель пояснює значення кожного етапу, при цьому учні можуть дізнатися про національну символіку та обряди, пов'язані з мотанками.

2. Тема: «Українська народна вишивка»

Мета: Ознайомлення учнів з технікою вишивки, символікою вишиванок, історією цього ремесла.

Методика: учні можуть виготовляти маленькі вироби, використовуючи елементи української народної вишивки (наприклад, на серветках або декоративних подушках). Під час уроку вчитель пояснює, що вишивка є частиною української народної традиції, яка передавалася з покоління в покоління, і що кожен регіон України має свої особливості в орнаменті.

Вчитель також може ознайомити дітей із символікою кольорів у вишиванках (червоний, чорний, білий кольори і їх значення).

Приклад: діти можуть вишивати прості візерунки на тканині, використовуючи нитки різних кольорів. Під час роботи учні вивчають

символіку орнаментів, а також обговорюють, чому вишиванки вважалися оберегами.

3. Тема: «Писанка»

Мета: Ознайомлення з традицією виготовлення писанок, символікою та технікою розпису.

Методика: учитель проводить майстер-клас по виготовленню писанок, пояснюючи значення кольорів та орнаментів, що використовуються у традиційному українському писанкарстві.

Учням можна запропонувати виготовити паперові писанки, розписати їх традиційними візерунками, що використовуються на Великдень. Під час роботи можна обговорити, як і чому саме ці символи використовувалися на писанках у різні етапи історії.

Приклад: учні можуть створити декілька варіантів писанок, використовуючи різні техніки розпису – малювання, наклеювання аплікацій тощо. Кожен учень може пояснити, який символ або колір вибрав, і яке значення він має у традиціях українців.

4. Тема: «Традиційні українські страви»

Мета: Ознайомлення з українськими національними стравами та традицією їх приготування.

Методика: під час вивчення теми можна організувати урок на основі традиційних українських страв, таких як вареники, борщ, калачі. Учні можуть підготувати рецепти та виготовити прості вироби, що символізують українську кухню.

Вчитель може також показати відео або проводити бесіду про те, як готують ці страви на свята і як вони є частиною українських традицій.

Приклад: учні можуть разом із вчителем приготувати «вареники», але замість справжнього тіста використовувати пластилін для моделювання форм. Це дозволить дітям не тільки ознайомитись із традицією, а й попрактикуватися у техніці аплікації та пластичному моделюванні.

5. Тема: «Український народний костюм»

Мета: Ознайомлення з елементами українського народного костюма, зокрема з елементами вишивки, прикрас, що використовуються в традиційному вбранні.

Методика: учитель проводить урок, на якому діти дізнаються про елементи українського народного костюма: вишиванки, заплетені коси, намиста, пояси тощо. Потім учні можуть створити макети частин українського костюма з паперу або тканини.

Учні можуть також створити колаж або міні-виставку з традиційними елементами костюмів, пояснюючи символіку кожної частини.

Приклад: діти виготовляють невеликі декоративні елементи традиційного костюма, такі як серйозні вишивки або прикраси, використовуючи кольорові нитки, тканини, а потім обговорюють значення цих елементів.

Інтеграція українських народних традицій на уроках трудового навчання в 3 класі дозволяє не тільки ознайомити дітей з основними елементами народної культури, але й сприяє розвитку творчих здібностей, патріотичного виховання та формуванню національної свідомості через практичну діяльність. Важливо, щоб учні не тільки дізнавались про традиції, а й активно брали участь у створенні виробів, що відображають культурну спадщину.

Ось доповнений варіант методики впровадження українських народних традицій на уроках трудового навчання в 3 класі з додаванням витинанки, гончарства, лозоплетіння та інших традиційних ремесел:

1. Тема: «Витинанка»

Мета: Ознайомлення з технікою української витинанки, її історією та значенням у народному мистецтві.

Методика: учитель розповідає про витинанку як одну з традиційних технік українського народного мистецтва. Витинанка є витонченим

мистецтвом вирізання з паперу, яке має глибоке символічне значення. Учні можуть спробувати створити витинанки з використанням простого паперу, виготовляючи різноманітні орнаменти.

Під час уроку можна пояснити, як українці використовували витинанки для прикрашання осель, а також на святах (наприклад, на Різдво).

Приклад: учні виготовляють витинанки у вигляді традиційних українських орнаментів, таких як квіти, птахи або тварини. Вони можуть обирати орнаменти, пов'язані з природою та народними святами.

2. Тема: «Гончарство»

Мета: Ознайомлення з технікою гончарства, його значенням в українській культурі та побуті.

Методика: учитель розповідає про традиційне українське гончарство, яке є важливим елементом народного побуту. Зокрема, можна пояснити, як гончарі створювали горщики, чашки та інші побутові предмети, що використовувалися в повсякденному житті.

На уроці діти можуть спробувати виготовити глиняні вироби, використовуючи технологію ліплення та пресування. Для цього можна використовувати модельну глину або пластилін.

Приклад: учні ліплять маленькі глиняні горщики або чашки, які будуть символізувати традиційне гончарство. Під час роботи вчитель знайомить їх з основними етапами створення гончарного виробу та значенням кожного з них.

3. Тема: «Лозоплетіння»

Мета: Ознайомлення з технікою лозоплетіння, створенням традиційних виробів із лози (кошики, підставки, обручі тощо).

Методика: учитель розповідає, як українці використовували лозу для виготовлення різних виробів, зокрема кошиків, меблів, навіть декоративних

елементів для свят. Лозоплетіння має глибоке коріння в народних традиціях і є одним із ремесел, яке передавалося з покоління в покоління.

Учням можна запропонувати створити невеликі вироби із лози або її аналогів (наприклад, паперові трубочки), виконуючи плетіння простих форм.

Приклад: учні виготовляють простий кошик або декоративну підставку з паперової лози або спеціальних трубочок. Це дозволить дітям наочно познайомитися з основами лозоплетіння і зрозуміти, як працюють із природними матеріалами.

4. Тема: «Виготовлення виробів із природних матеріалів»

Мета: Ознайомлення з технікою виготовлення виробів із природних матеріалів, зокрема в'язання, ткацтва, виготовлення ляльок-мотанок.

Методика: на уроці трудового навчання можна запропонувати учням створити ляльку-мотанку – традиційний український оберіг, який є частиною народної культури. Вчитель розповідає про історію цього виробу, його значення в українському побуті як символу захисту від злих сил

Під час роботи учні ознайомлюються з технікою виготовлення ляльки-мотанки, використовують природні матеріали (трави, соломку, нитки), а також мають можливість вивчити символіку кольорів і тканин, яку використовували українці для створення оберегів.

Приклад: діти можуть створити власну ляльку-мотанку, працюючи в групах. Під час виготовлення виробу вчитель пояснює значення кожного етапу, при цьому учні можуть дізнатися про національну символіку та обряди, пов'язані з мотанками.

5. Тема: «Українська народна вишивка»

Мета: Ознайомлення учнів з технікою вишивки, символікою вишиванок, історією цього ремесла.

Методика: учні можуть виготовляти маленькі вироби, використовуючи елементи української народної вишивки (наприклад, на

серветках або декоративних подушках). Під час уроку вчитель пояснює, що вишивка є частиною української народної традиції, яка передавалася з покоління в покоління, і що кожен регіон України має свої особливості в орнаменті.

Вчитель також може ознайомити дітей із символікою кольорів у вишиванках (червоний, чорний, білий кольори і їх значення).

Приклад: діти можуть вишивати прості візерунки на тканині, використовуючи нитки різних кольорів. Під час роботи учні вивчають символіку орнаментів, а також обговорюють, чому вишиванки вважалися оберегами.

6. Тема: «Писанка».

Мета: Ознайомлення з традицією виготовлення писанок, символікою та технікою розпису.

Методика: учитель проводить майстер-клас по виготовленню писанок, пояснюючи значення кольорів та орнаментів, що використовуються у традиційному українському писанкарстві.

Учням можна запропонувати виготовити паперові писанки, розписати їх традиційними візерунками, що використовуються на Великдень. Під час роботи можна обговорити, як і чому саме ці символи використовувалися на писанках у різні етапи історії.

Приклад: учні можуть створити декілька варіантів писанок, використовуючи різні техніки розпису – малювання, наклеювання аплікацій тощо. Кожен учень може пояснити, який символ або колір вибрав, і яке значення він має у традиціях українців.

Етнокультурне виховання є важливим аспектом загального розвитку учнів початкової школи, оскільки сприяє формуванню в них національної свідомості, поваги до традицій, звичаїв та історії свого народу. Виховання через етнокультуру дає можливість дітям глибше пізнати своє коріння, сприяє розвитку духовних цінностей і розширює їх світогляд. Залучення

етнокультурних елементів на уроках сприяє формуванню у дітей почуття гордості за свою національну приналежність, формує здатність розуміти та цінувати різноманіття культур і традицій.

На уроках української мови, літератури, образотворчого мистецтва, трудового навчання, а також у межах інших предметів учні можуть вивчати українську історію, фольклор, декоративно-ужиткове мистецтво, національні святині та обряди. Це дозволяє створити цілісну картину світу, де кожен елемент має своє місце і значення. Через етнокультурні традиції учні вчаться не лише знати і шанувати своє минуле, а й відповідально ставитися до майбутнього, оскільки розуміють важливість збереження та передачі національної спадщини наступним поколінням. Таким чином, етнокультурне виховання на всіх уроках початкової школи є ключовим для формування гармонійної особистості, яка цінує свою культурну спадщину та розвивається в умовах багатокультурного суспільства.

2. Українські народні обряди та свята на уроках музики.

Тема: «Великдень в Україні».

Методика: у рамках уроку музики учні можуть вивчити українські народні пісні, які співають на Великдень, такі як «Христос Воскрес!» або «Ой на горі та й жінці жнуть». Окрім співу, вчитель може організувати навчальну гру на музичних інструментах, що використовувалися в українських селах (наприклад, бубни, барабани).

Використання театралізацій. Діти можуть виконати невелику сценку, яка відображає святкування Великодня в українському селі, з вивченням традиційних обрядів, таких як освячення пасок чи виготовлення писанок.

3. Інтеграція народної мудрості та казок на уроках літератури.

Тема: «Українські народні казки».

Методика: під час вивчення українських народних казок (наприклад, «Кривенька качечка», «Івасик-Телесик») вчитель може звернути увагу на особливості народного стилю та моральні настанови, які містяться в цих

творах. Учні можуть проаналізувати значення народних казок для виховання дітей у стародавні часи, а також провести паралелі між казковими героями та реальними персонажами з українських звичаїв і обрядів.

Літературні ігри та вправи з елементами драматизації, де учні можуть зіграти ролі персонажів казок, аналізуючи їх поведінку та мотиви.

4. Народні ігри та забави на уроках фізкультури

Тема: «Українські народні ігри»

Методика: Під час уроків фізкультури можна використовувати українські народні ігри, такі як «Козаки-розбійники», «Морозенко», «Скакалки», «Горішки», що були популярні в дитячих колах на селі. Вони не тільки сприяють фізичному розвитку учнів, а й дозволяють вивчити частину традиційної культури.

Вчитель організовує урок, де діти діляться на групи і виконують завдання, що включають народні ігри, або змагаються в різних естафетах. Під час гри вчитель розповідає про історію цих ігор і їх роль у соціалізації дітей у традиційних громадах.

5. Українські народні традиції на уроках природознавства.

Тема: «Природа України в народних традиціях».

Методика: на уроці природознавства можна познайомити учнів з тим, як українці у своїй повсякденній праці використовували природні ресурси: рослини для виготовлення ремесел, природні матеріали для одягу та побутових речей. Вчитель може розповісти про лікувальні трави, що використовувались в народній медицині, а також про символіку природних елементів (дерева, квіти).

Під час роботи з учнями можна організувати практичні заняття з виготовлення простих виробів з природних матеріалів (наприклад, ляльок-мотанок або малюнків з листя та квітів). Учні можуть дізнатись, як природа була джерелом натхнення для народних майстрів.

6. Історичні традиції України на уроках історії.

Тема: «Традиції української родини та побут».

Методика: під час уроку з історії можна розповісти про традиції української родини, звичаї, обряди, які були важливі для соціального життя на різних етапах історії України. Діти можуть вивчати елементи традиційної української архітектури, одягу, а також страви, які були основними в українській родині.

Підготовка проектів або презентацій, що стосуються традиційної української родини, зображення старовинних хат, пори року, які визначали сезонні роботи.

7. Українські народні ремесла на уроках мистецтва.

Тема: «Традиційна українська вишивка та художнє оформлення».

Методика: на уроках мистецтва діти можуть навчатися технікам української вишивки, розглядати орнаменти і символи, що використовуються в традиційних українських рушниках, сорочках та серветках. Важливою частиною цього уроку може бути історія вишивки, де кожен елемент орнаменту має своє значення.

Створення власних робіт з використанням традиційних технік вишивки або малювання. Діти можуть працювати з тканинами, створюючи свої вишивані вироби, або використовувати ці елементи в оформленні своїх робіт на папері.

Методика інтеграції українських народних традицій у навчально-виховний процес початкової школи буде результативною, якщо зміст освітнього процесу спрямовано на залучення учнів до духовних цінностей українського декоративно-ужиткового мистецтва. Використання сучасних методів національного виховання та традицій етнопедагогіки дозволяє ефективно впливати на формування національної свідомості. Залучення учнів до народних традицій через фольклорні свята, фестивалі та творчу діяльність сприяє формуванню їхніх ціннісних орієнтацій і моральних

принципів, а також позитивно впливає на індивідуальне ставлення до суспільних явищ.

Інтеграція народних традицій у навчальний процес, зокрема через уроки трудового навчання, є важливим чинником у розвитку творчих здібностей учнів. Оволодіння майстерністю декоративно-ужиткового мистецтва та народних ремесел формує в дітей потребу до творчої діяльності, сприяє відродженню та популяризації української народної творчості. Це дозволяє не тільки зберегти культурні традиції, а й виховати покоління, яке цінує свою національну ідентичність та готове передавати ці традиції майбутнім поколінням.

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДУЛУ

В умовах відродження національної культури відкриваються широкі можливості для естетичного виховання молоді. Нові фундаментальні дослідження в сфері українознавства дають багато цікавого матеріалу, який можна успішно використовувати в процесі цілеспрямованого підвищення рівня естетичного виховання підростаючого покоління. Поєднання естетичних й національних аспектів в трудовому навчанні створює оптимальні умови для виховання гармонійно розвиненої та творчої особистості на основі надбання національної культури.

Етнокультурне виховання в початковій школі є ключовим етапом формування національної свідомості учнів. Завдяки впровадженню елементів української культури, традицій та мистецтва у навчальний процес, діти не лише набувають теоретичних знань, а й розвивають почуття гордості за свою спадщину, що є важливим для зміцнення національної ідентичності.

Українське декоративно-ужиткове мистецтво має велике значення в процесі формування етнокультурної компетентності учнів. Такі народні ремесла, як вишивка, гончарство, лозоплетіння та витинанка, є не тільки важливими навчальними інструментами, а й можливістю для глибокого емоційного сприйняття національних цінностей, допомагаючи дітям усвідомлювати їхнє значення у сучасному контексті.

Науково-теоретичні основи етнокультурного виховання визначають цей процес як важливу складову розвитку національної свідомості у дітей. Згідно з дослідженнями, етнокультурне виховання базується на інтеграції культурних, історичних та соціальних аспектів, що є важливими для формування в учнів відчуття приналежності до рідної культури. Такий підхід сприяє розвитку у дитини цінностей, орієнтованих на підтримку народних традицій і звичаїв, вміння самовиражатися через культурні

практики свого народу. Важливим є не лише знання культурної спадщини, а й її переживання в контексті сучасного світу.

Роль українського декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні етнокультурної компетентності учнів початкової школи полягає у використанні народних ремесел для розвитку у школярів глибоких культурних знань і емоційної прив'язаності до національних традицій. Вишивка, гончарство, лозоплетіння, витинанка, писанка — це не просто технічні навички, а й елементи культури, що формують у дітей розуміння зв'язку між традиціями минулого та сучасністю. Кожен вид декоративно-ужиткового мистецтва несе в собі певне естетичне, моральне й духовне значення, яке допомагає дитині не тільки розвивати творчі здібності, а й відчувати себе частиною великої культурної спільноти.

Методика інтеграції українських народних традицій у навчально-виховний процес початкової школи має бути спрямована на створення умов для глибокого занурення учнів у культурну спадщину через активну участь у різноманітних діяльностях. Це включає проведення майстер-класів з виготовлення традиційних виробів, організацію свят та фестивалів, де діти можуть не тільки познайомитися з народними ремеслами, але й на власному досвіді пережити ці традиції. Таким чином, педагогічний процес має не лише навчати, а й допомагати дітям усвідомлювати та зберігати культурні цінності через творчість і практичну діяльність.

Учитель на уроках трудового навчання (технологій) через народний фольклор, поезію, народні традиції формує національну свідомість, особливо на уроках при вивченні технології виготовлення вишитих виробів, писанкового розпису, традиційних українських страв, аплікацій з природного матеріалу, історичних костюмів, пов'язує свідомість учня зі своїм народом, його історією. Такої унікальної кількості видів народного мистецтва, які є в Україні, немає в жодній країні світу. Тому вчителю трудового навчання (технологій) дуже легко розвивати у дітей почуття

прекрасного, формувати високі естетичні смаки, вміння розуміти та цінувати витвори мистецтва, пам'ятники історії та архітектури, красу та багатство рідної природи на прикладах національних традицій нашого народу.

Зрозуміло, що в кожного вчителя трудового навчання (технологій) є свій стиль проведення занять і кожен має власний метод зацікавлення дітей. Але в усіх одне завдання – зберегти і примножити скарби духовності нашого народу, пробудити національну свідомість, прищепити любов і повагу до національних традицій і символів, до народу та України.

Отож, впровадження елементів українських народних традицій на уроках трудового навчання (технологій) сприяє вихованню патріотичних почуттів здобувачів освіти, формуванню у них національної свідомості, любові до рідної землі, українського народу, його мови, фольклору; підтриманню кращих рис української нації. Використання ж етнопедагогічних засобів у змісті навчального матеріалу на різних етапах уроку, їхнє систематичне і цілеспрямоване втілення допомагає підвищити ефективність уроків трудового навчання (технологій) і виховання в цілому в закладах середньої загальної освіти.

РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Організація та методологія експериментального дослідження

Актуальність використання етнокультурного компоненту у навчально-виховному процесі початкової школи є очевидною у контексті сучасних викликів, пов'язаних з необхідністю збереження національної ідентичності, традицій та культурних цінностей. Етнокультурне виховання сприяє формуванню в дітей відчуття належності до рідного народу, розуміння його історії, звичаїв і мистецтва. Особливе місце у цій діяльності займає українське декоративно-ужиткове мистецтво, яке є потужним засобом розвитку естетичних, творчих та морально-етичних якостей учнів.

Засоби декоративно-ужиткового мистецтва, як вишивка, витинанка, гончарство, різьблення по дереву та інші традиційні промисли, є джерелом глибокого національного змісту. Вони допомагають не лише прищепити дітям любов до української культури, але й розвивати у них навички художньо-естетичного сприйняття та самовираження. У початковій школі інтеграція елементів декоративно-ужиткового мистецтва у навчальний процес дозволяє вирішувати низку освітніх і виховних завдань: від розширення знань про національну спадщину до розвитку творчого потенціалу та громадянської свідомості.

Мета та значущість дослідження.

Основною метою дослідження було вивчення та підтвердження ефективності методів етнокультурного виховання через використання засобів декоративно-ужиткового мистецтва на уроках технологічної освітньої галузі. Виховання через національне мистецтво спрямоване на створення гармонійної особистості, здатної цінувати і примножувати

культурні надбання свого народу. У ході дослідження особливий акцент зроблено на розробці й апробації педагогічних методик, які сприяють формуванню в учнів знань, умінь і навичок, необхідних для усвідомлення значущості національної культурної спадщини.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до поєднання виховних і навчальних компонентів, де декоративно-ужиткове мистецтво виступає центральним інструментом. Практичне значення роботи полягає у створенні та експериментальній перевірці навчально-методичних матеріалів, які можуть бути використані для інтеграції етнокультурного виховання в уроки «Дизайн і технології».

Завдання експериментального дослідження.

У ході дослідження вирішувалися такі завдання:

1. Визначення початкового рівня етнокультурної обізнаності учнів та їхнього ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Розробка серії навчальних завдань і вправ з використанням елементів українського мистецтва для формування етнокультурної компетентності.

3. Проведення експериментального навчання, спрямованого на інтеграцію елементів декоративно-ужиткового мистецтва у навчальний процес початкової школи.

4. Аналіз і оцінка результатів експерименту з метою визначення ефективності запропонованих методик.

Організація дослідження.

Для досягнення поставлених цілей дослідження було організовано у три етапи: констатувальний, формувальний і підсумковий. У ньому брали участь дві групи учнів 3 класу: контрольний (11 учнів) і експериментальний (13 учнів) класи. Контрольна група навчалася за стандартною програмою, тоді як в експериментальній групі використовувалися завдання, засновані на інтеграції елементів декоративно-ужиткового мистецтва.

На констатувальному етапі було проведено діагностичне тестування для визначення рівня знань учнів про українське мистецтво. Формувальний етап передбачав реалізацію експериментальної програми навчання, включаючи серію завдань, які допомогли дітям краще зрозуміти значення національних традицій. Підсумковий етап включав аналіз результатів навчання та порівняння ефективності підходів у контрольній та експериментальній групах.

Методологія експерименту.

Методологічною основою дослідження стали принципи культуровідповідності, інтеграції навчання й виховання, діяльнісного підходу та компетентнісної освіти. У дослідженні використано такі методи:

1. Анкетування і тестування – для оцінки рівня етнокультурної обізнаності учнів.
2. Спостереження – для вивчення поведінкових змін у дітей під впливом експериментального навчання.
3. Педагогічний експеримент – для перевірки ефективності запропонованих методик.
4. Статистичний аналіз – для узагальнення та інтерпретації отриманих результатів.

Очікувані результати.

1. Передбачалося, що використання декоративно-ужиткового мистецтва сприятиме:
2. Формуванню у дітей позитивного ставлення до української культури та мистецтва.
3. Підвищенню їхньої зацікавленості у вивченні народних традицій.
4. Розвитку творчих здібностей і художньо-естетичних навичок.
5. Усвідомленню ролі національної культури у формуванні особистості.

Констатувальний етап.

На початку експерименту було проведено діагностичне тестування з метою визначення початкового рівня етнокультурної обізнаності та зацікавленості в українському декоративно-ужитковому мистецтві. Учні обох класів виконали тестові завдання та відповіли на запитання, що допомогли виявити рівень їхніх знань про українські традиційні промисли

(вишивка, витинанка, гончарство тощо), обізнаність з культурними символами та їх значенням.

Приклад завдання: учні відповідали на запитання: «Які народні символи ви знаєте?», «Які види декоративно-ужиткового мистецтва вам знайомі?». За результатами анкетування, у більшості учнів обох класів було виявлено поверхневі знання про українське декоративно-ужиткове мистецтво (див. додаток А). Результати представлено у табл. 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту

Клас	16-20 балів (високий рівень)	10-15 балів (середній рівень)	5-9 балів (низький рівень)	0-4 бали (дуже низький рівень)	Кількість учнів
Контрольний	1 учень (9%)	6 учнів (55%)	3 учні (27%)	1 учень (9%)	11 учнів
Експериментальний	1 учень (9%)	7 учнів (54%)	4 учні (31%)	1 учень (8%)	13 чнів

Критерії оцінювання обізнаності та зацікавленості учнів 3 класу в українському декоративно-ужитковому мистецтві див. додаток Б.

Високий рівень (16-20 балів): учні мають високий рівень зацікавленості та обізнаності в етнокультурних традиціях, активно виявляють інтерес і готовність до виконання завдань, творчо підходять до створення виробів.

Середній рівень (10-15 балів): учні мають базові знання та інтерес до народних традицій, але потребують додаткової мотивації і підтримки для кращого виконання завдань.

Низький рівень (5-9 балів): учні мають мінімальний рівень зацікавленості, їх необхідно заохочувати до вивчення теми та створення виробів.

Дуже низький рівень (0-4 бали): учні майже не виявляють інтересу до етнокультурної діяльності, потребують спеціальної мотивації для залучення до роботи.

Ця таблиця дозволяє чітко побачити, в якому класі учні мають вищий рівень зацікавленості в етнокультурних традиціях і готовності працювати над виконанням завдань.

2.2. Зміст і форми етнокультурного виховання молодших школярів у ході експерименту

На формувальному етапі у контрольному класі навчання велося за стандартною програмою, без спеціальних додаткових заходів етнокультурного виховання. Водночас у експериментальному класі було впроваджено авторську методику, що включала практичні заняття з використанням різних видів українського декоративно-ужиткового мистецтва.

Етнокультурне виховання молодших школярів вимагає цілісного підходу, який поєднує теоретичні знання, практичні навички та емоційно-ціннісне ставлення до культурної спадщини. У ході експерименту акцент зроблено на інтеграції засобів українського декоративно-ужиткового мистецтва у навчально-виховний процес.

Основною метою експерименту стало формування в учнів етнокультурної компетентності через ознайомлення з традиціями, ремеслами, символікою та художніми техніками української культури. Для цього було використано низку форм і методів роботи, спрямованих на залучення учнів до пізнавальної та творчої діяльності.

Теоретичний компонент.

На уроках учням було запропоновано мінілекції та бесіди про традиційні народні промисли, зокрема про петриківський розпис, гончарство, лозоплетіння, соломоплетіння та виготовлення народної іграшки. Особливу увагу приділено історичному значенню ремесел, символіці орнаментів та їхньому впливу на духовний розвиток людини. Для закріплення матеріалу використовувались наочні матеріали: зразки робіт майстрів, фотографії та відео.

Форми організації діяльності.

Під час експерименту використовувалися індивідуальні, групові та фронтальні форми роботи:

Індивідуальна робота дозволила врахувати рівень здібностей кожного учня, заохочуючи їх до самовираження.

Групові проєкти сприяли колективній діяльності, розвитку комунікативних навичок та взаємодопомоги.

Емоційно-ціннісний компонент.

Для стимулювання інтересу до української культури було організовано інтерактивні заходи:

- віртуальна екскурсія до музеїв народного мистецтва;
- зустріч із місцевими майстрами декоративно-ужиткового мистецтва;
- проведення майстер-класів, де учні мали змогу не лише спостерігати, а й спробувати власноруч створити елементи народного мистецтва.

Методичні підходи в експериментальному класі

1. Вивчення витинанки. Учням було запропоновано виготовити прості витинанки, прикрашаючи ними класну кімнату до святкування народних свят, таких як Покрова. Кожен учень створював власний декоративний елемент, вивчаючи народні символи, які найчастіше зображаються у витинанці.

2. Гончарство. Учасники експериментального класу взяли участь у майстер-класі з ліплення з глини. На уроці технологій діти створювали прості глиняні фігурки, дізнаючись про історію українського гончарства та його важливість для українського народу.

3. Лозоплетіння. Діти мали можливість створити маленькі плетені вироби (браслети або кошечки), дізнаючись про традиції лозоплетіння в Україні. Вони обговорювали з учителем, як використовували плетені

вироби в побуті українців, вивчаючи водночас географічні особливості розвитку лозоплетіння у різних регіонах.

4. *Вивчення народних символів і обрядів.* На тематичних уроках учні експериментального класу розглядали символіку українського орнаменту, вивчали кольорову символіку вишиванок різних регіонів України, дізнавались про значення таких символів, як дерево життя, зірка, виноградна лоза, берегиня.

5. *Фольклорні свята та фестивалі.* Було організовано невеликий «Фестиваль народного мистецтва», на якому діти представляли власноруч створені витвори та ділилися враженнями від вивчення українських традицій.

Під час експерименту враховувалися зміни у знаннях, ставленні та практичних навичках учнів. Відповідно до результатів констатувального та підсумкового етапів, було зафіксовано зростання зацікавленості учнів експериментального класу, покращення їхніх знань про народні традиції, а також підвищення якості виконаних робіт.

Отже, зміст і форми етнокультурного виховання, застосовані у ході експерименту, продемонстрували ефективність у формуванні у школярів почуття національної ідентичності та поваги до культурної спадщини.

2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи та оцінка ефективності застосованих методик

Контрольний етап.

На завершальному етапі було проведено повторне тестування, а також організовано підсумкове анкетування, щоб оцінити зміни у знаннях та зацікавленості учнів до українського декоративно-ужиткового мистецтва. Аналіз результатів експериментальної групи показав значний прогрес у формуванні етнокультурної компетентності учнів порівняно з контрольною групою. Зростання інтересу до українських народних традицій та декоративного мистецтва також було зафіксовано через позитивні відгуки батьків і самих учнів які представлені у табл. 2.3.1.

Таблиця 2.3.1.

Аналіз результати контрольного етапу експерименту

Клас	16-20 балів (високий рівень)	10-15 балів (середній рівень)	5-9 балів (низький рівень)	0-4 бали (дуже низький рівень)	Кількість учнів
Контрольний клас	1 учень (9%)	6 учнів (55%)	4 учні (36 %)	0 учнів (0%)	11 учнів
Експериментальний клас	3 учні (23 %)	8 учнів (54%)	2 учні (15%)	0 учнів (0%)	13 учнів

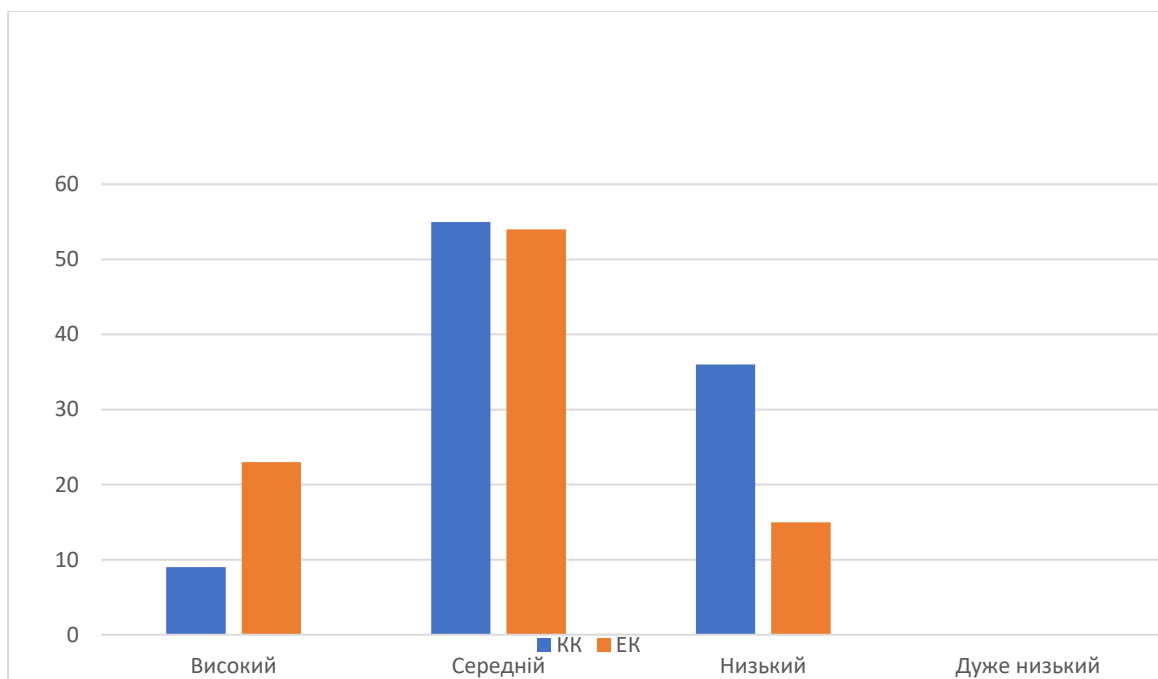

Рис. 2.3.1. Аналіз результатів експериментальної роботи та оцінка ефективності застосованих методик

Результати експерименту показали, що активне залучення учнів до практичного вивчення українського декоративно-ужиткового мистецтва сприяє глибшому розумінню та інтересу до народних традицій, сприяє розвитку етнокультурної компетентності, зміцнює національну ідентичність і підвищує інтерес учнів до культурної спадщини. Учні експериментальної групи продемонстрували покращені знання та позитивне ставлення до української культури, що свідчить про ефективність інтеграції етнокультурного виховання через декоративно-ужиткове мистецтво у навчальний процес.

Таблиця 2.3.2.

Аналіз порівняльних даних до та після експерименту

Клас	16-20 балів (високий рівень)	10-15 балів (середній рівень)	5-9 балів (низький рівень)	0-4 бали (дуже низький рівень)	Кількість учнів
До експерименту (Контрольний клас)	1 учень (9%)	6 учнів (55%)	3 учні (27%)	1 учень (9%)	11 учнів

Після експерименту (Контрольний клас)	1 учень (9%)	6 учнів (55%)	4 учні (36%)	0 учнів (0%)	11 учнів
До експерименту (Експериментальний клас)	1 учень (9%)	7 учнів (54%)	4 учні (31%)	1 учень (8%)	13 учнів
Після експерименту (Експериментальний клас)	3 учні (23%)	8 учнів (54%)	2 учні (15%)	0 учнів (0%)	13 учнів

Порівняння змін кожного показника (за рівнями балів) у контрольному та експериментальному класах до і після експерименту:

Таблиця 2.3.3.

Результати змін у контрольному класі

Рівень	До експерименту	Після експерименту	Зміни
16-20 балів (високий рівень)	1 учень (9%)	1 учень (9%)	Без змін
10-15 балів (середній рівень)	6 учнів (55%)	6 учнів (55%)	Без змін
5-9 балів (низький рівень)	3 учні (27%)	4 учні (36%)	Збільшення на 9%
0-4 бали (дуже низький рівень)	1 учень (9%)	0 учнів (0%)	Зменшення на 9%

Таблиця 2.3.4.

Результати змін показників у експериментальному класі

Рівень	До експерименту	Після експерименту	Зміни
16-20 балів (високий рівень)	1 учень (9%)	3 учні (23%)	Збільшення на 14%
10-15 балів (середній рівень)	7 учнів (54%)	8 учнів (54%)	Без змін
5-9 балів (низький рівень)	4 учні (31%)	2 учні (15%)	Зменшення на 16%
0-4 бали (дуже низький рівень)	1 учень (8%)	0 учнів (0%)	Зменшення на 8%

Порівняння змін у класах:

1. Високий рівень (16-20 балів):

Контрольний клас: без змін (залишилось 9% учнів на високому рівні).

Експериментальний клас: збільшення на 14% (від 9% до 23% учнів на високому рівні).

Висновок: у експериментальному класі спостерігається значне покращення, що свідчить про позитивний вплив експерименту.

2. Середній рівень (10-15 балів):

Контрольний клас: Без змін (55% учнів залишилось на середньому рівні).

Експериментальний клас: без змін (54% учнів залишилось на середньому рівні).

Висновок: у обох класах цей показник залишився стабільним.

3. Низький рівень (5-9 балів):

Контрольний клас: Збільшення на 9% (від 27% до 36% учнів на низькому рівні).

Експериментальний клас: зменшення на 16% (від 31% до 15% учнів на низькому рівні).

Висновок: у контрольному класі збільшилась кількість учнів на низькому рівні, тоді як в експериментальному класі відбулося значне покращення.

4. Дуже низький рівень (0-4 бали):

Контрольний клас: зменшення на 9% (від 9% до 0% учнів на дуже низькому рівні).

Експериментальний клас: зменшення на 8% (від 8% до 0% учнів на дуже низькому рівні).

Висновок: у обох класах спостерігається зниження кількості учнів з дуже низьким рівнем, що є позитивним результатом.

Загальний висновок. Контрольний клас показав незначні зміни: збільшення учнів на низькому рівні та зменшення на дуже низькому.

Експериментальний клас показав значне покращення на високому рівні, зменшення учнів на низькому рівні та відсутність учнів з дуже низьким рівнем, що вказує на успішність застосованих методик.

У контрольному класі не відбулося змін на високому та середньому рівнях. Однак, збільшилася кількість учнів на низькому рівні (на 9%) і зменшилася кількість учнів на дуже низькому рівні (на 9%).

У експериментальному класі спостерігається значне покращення: кількість учнів на високому рівні збільшилася на 14%, на низькому рівні зменшилася на 16%, а кількість учнів з дуже низьким рівнем зменшилася на 8%, досягнувши 0%.

У контрольному класі зміни були незначні, в той час як у експериментальному класі відбулося значне покращення результатів, що свідчить про ефективність впровадженої методики етнокультурного виховання.

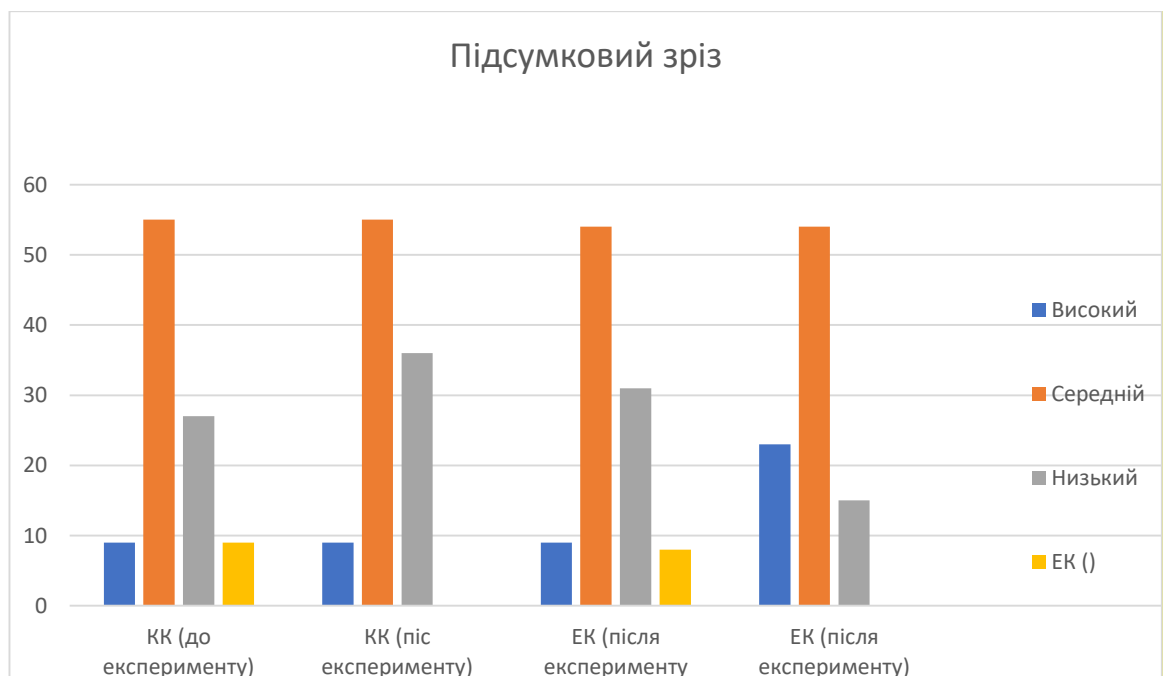

Рис. 2.3.2. Порівняння результатів контрольного класу та експериментального класів

На завершальному етапі експерименту було організовано підсумкову виставку творчих робіт учнів, що стала не лише важливим моментом у формуванні впевненості в їхніх вміннях, а й засобом популяризації української культури серед батьків і педагогів. Учні мали змогу представити власноруч виготовлені вироби: глиняні іграшки, декоративні панно, розписані у стилі петриківки, та обереги.

Анкетування та тестування, проведені після завершення експерименту, засвідчили значне зростання рівня етнокультурної компетентності учнів експериментального класу. Більшість із них змогли правильно відповісти на запитання про значення народного мистецтва, техніки виконання робіт і символіку традиційних орнаментів.

Результати підтвердили ефективність впроваджених методик і доцільність використання засобів українського декоративно-ужиткового мистецтва для етнокультурного виховання молодших школярів. Це свідчить про можливість їх подальшого впровадження в освітній процес задля формування в учнів поваги до культурної спадщини та інтересу до народних традицій.

ВИСНОВКИ ДО ПРОЗДІЛУ

У II розділі досліджено ефективність застосування нових методик навчання в експериментальному класі та їх порівняння з контрольним класом. Результати експерименту показали значні позитивні зміни у рівні навчальних досягнень учнів експериментального класу. Зокрема, спостерігалось суттєве збільшення кількості учнів з високим рівнем знань, що відображає успішне впровадження інноваційних методик навчання. Це дозволило підвищити загальну успішність учнів і зменшити кількість учнів з низьким та дуже низьким рівнем.

Натомість у контрольному класі результати залишались стабільними, з незначними змінами в розподілі учнів за рівнями досягнень. Незважаючи на зниження кількості учнів з дуже низьким рівнем, відсутність суттєвих змін в показниках середнього та високого рівнів вказує на потребу в удосконаленні методів навчання, які застосовуються в цьому класі. Така стабільність може бути свідченням необхідності впровадження інновацій, які б сприяли підвищенню мотивації учнів і розвитку їхніх навичок на вищому рівні.

Запропонована серія вправ і занять, зокрема на основі українського декоративно-ужиткового мистецтва, виявилася дієвою для досягнення поставлених навчальних цілей. У процесі дослідження особлива увага була приділена таким традиційним видам мистецтва, як гончарство та мотанки. Ці заняття не лише допомогли дітям краще зрозуміти українську культурну спадщину, а й сприяли розвитку творчих і практичних навичок, необхідних для формування естетичного досвіду учнів.

Під час вправ з гончарства учні мали змогу відчувати процес створення виробів з глини, що дозволило їм не тільки розвинути моторні навички, але й краще усвідомити важливість роботи з природними матеріалами. Це заняття сприяло розвитку терплячості та уваги до деталей, а також дало

змогу дітям побачити результат своєї праці, що позитивно впливало на їхню мотивацію.

Мотанки, як елемент української народної творчості, стали чудовим інструментом для розвитку уяви і креативності учнів. Робота з мотанками дозволяла дітям не лише освоювати техніку рукоділля, але й поглиблювати розуміння символізму та значення традиційних обрядів. Завдяки цим вправам учні мали можливість відчувати зв'язок із національною культурною спадщиною, а також розвивати здатність до творчої самовираженості.

Заняття, що включали ці елементи українського декоративно-ужиткового мистецтва, показали свою ефективність у контексті формування естетичного досвіду учнів. Вони сприяли не лише розвитку практичних навичок, але й вихованню поваги до українських традицій, що є важливим аспектом сучасної освіти в контексті патріотичного та культурного виховання.

Експеримент показав, що сучасні методики, які активно стимулюють критичне мислення, креативність, комунікаційні навички та групову взаємодію, мають значний позитивний вплив на успішність учнів. Вони допомагають учням не лише досягти високих результатів у навчанні, але й розвивати необхідні компетенції для вирішення реальних життєвих задач. Зокрема, збільшення кількості учнів, які досягли високих результатів після експерименту, є підтвердженням того, що інноваційні методи навчання сприяють розвитку учнів на всіх етапах навчального процесу.

Загалом, результати дослідження доводять ефективність впровадження нових підходів до навчання та необхідність їхнього подальшого застосування у різних класах для покращення навчальних результатів і розвитку ключових компетенцій учнів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У рамках дослідження було проаналізовано наукові джерела та методичні підходи до використання українського декоративно-ужиткового мистецтва як засобу етнокультурного виховання здобувачів початкової освіти. Завдяки цьому було з'ясовано важливість формування етнокультурної компетентності у дітей через інтеграцію традиційних українських елементів у навчально-виховний процес.

1. Теоретичні основи етнокультурного виховання. У першому розділі дослідження була визначена роль етнокультурного виховання в системі початкової освіти, зокрема через призму формування національної ідентичності у молодших школярів. Використання українського декоративно-ужиткового мистецтва сприяє розвитку у дітей розуміння культурних традицій, цінностей національної спадщини, що є важливим для їх загального розвитку та громадянської свідомості. Крім того, було підтверджено, що декоративно-ужиткове мистецтво дозволяє активно залучати учнів до творчої діяльності, що сприяє не лише естетичному, але й моральному вихованню.

2. Методика інтеграції українських народних традицій у навчальний процес. У дослідженні було розглянуто різноманітні методи та форми інтеграції народних традицій в освітній процес, зокрема через уроки трудового навчання, мистецтва та позакласну діяльність. Важливим аспектом є створення педагогічних умов для ефективного використання українського декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема через практичні заняття, на яких учні створюють предмети, що мають глибоке культурне значення. Ці методи допомагають сформувати у дітей почуття причетності до культурної спадщини, поглиблюють знання про історію та традиції українського народу.

3. Експериментальна перевірка та педагогічні умови. Другий розділ дослідження включає результати експериментальної перевірки, що підтвердили ефективність інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва у процес етнокультурного виховання. Зміст і форми цієї роботи включали різноманітні методи активного навчання, проектні діяльності та творчі майстерні. Важливою умовою успішності таких методик є створення сприятливого середовища для розвитку дитячої творчості та вираження через традиційне мистецтво. У результаті експерименту було зафіксовано покращення знань учнів про українське декоративно-ужиткове мистецтво, розвиток їх естетичних смаків і національної самосвідомості.

4. Рекомендації для інтеграції мистецтва в навчальні програми. На основі проведеного дослідження розроблено конкретні рекомендації щодо інтеграції декоративно-ужиткового мистецтва у навчальні програми початкової школи. Це включає створення спеціальних уроків та інтеграцію мистецьких проектів у різні предмети, а також підготовку методичних посібників для педагогів. Крім того, важливим є залучення батьків та громади до процесу навчання, що сприяє кращому засвоєнню культурних цінностей.

Таким чином, дослідження підтвердило важливість використання українського декоративно-ужиткового мистецтва в процесі етнокультурного виховання молодших школярів, а також показало, що методи інтеграції народних традицій через практичну діяльність значно підвищують ефективність формування національної ідентичності та естетичного досвіду учнів. Результати дослідження можуть стати основою для подальших розробок у галузі педагогіки та освітніх програм початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. С. 9–24.
2. Березюк О.С. Формування етнокультурної компетентності особистості в системі професійного навчання. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 37-41.
3. Борисов В. В. Введення студента у самобутні культурні світи – один із принципів духовного розвитку. *Педагогічні видання / е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» / Архів номерів. Випуск № 4, 2009. URL : http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n4_2009_st_7 (дата звернення: 25.06.2024).*
4. Борисов В. В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді : дис. ... доктора педагогічних наук : 13.00.07 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, дата захисту дисертації: 16.03.06. 410 с.
5. Гевко О. Суть та особливості національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Рідна школа.* 2003. № 5. С. 25-26.
6. Гулей Ольга Володимирівна. Декоративно-прикладне мистецтво: Навчальний посібник. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010, 152 с.
7. Гур'єва Н.П. Настільна книга молодого вчителя трудового навчання. Харків : Вид-во «Ранок», 2010. 256 с.
8. Демчик К. Українське народне декоративно-прикладне мистецтво як засіб формування етнокультури в учнів загальноосвітньої школи.

Гуманітарний простір науки: досвід і перспективи: матеріали VIII Міжнарод. наук.практ. інтернетконф., 20 січ. 2017 р. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 8. С. 90–94.

9. Державна програма «Вчитель». Постанова Кабінет Міністрів. 2002. № 379. С. 1-2.

10. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.

11. Заредінова Е. Проблеми формування міжетнічної толерантності в учнів початкових класів (психолого-педагогічний аспект). *Постметодика*. № 2 (86). 2009. С. 41–43.

12. Іванова Т.В. Культурологическая підготовка будучого учителя: Монографія. Київ: ЦВП, 2005. 282с.

13. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. History of Ukrainian Embroidery: книга-альбом. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.

14. Кіщук М. М. Витоки гуцульської декоративної різьби. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2008. № 14. С. 45–49.

15. Клапчук В. М. Народні промисли та ремесла населення Гуцульщини другої половини XIX – першої третини XX ст. Історична панорама. Спеціальність: Історія. 2009. Вип. 8. С. 122–144.

16. Ковальчук І. Вишиті ікони Дмитра Блажейовського. Народна творчість та етнографія. 2003. № 1–2. С. 147–152.

17. Корж Т. О. Обряди та звичаї українського народу в системі формування народознавчого світогляду дітей дошкільного віку. Полтава, 2022. 129 с.

18. Косенко Ю. Етнопедагогічний підхід до професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. Випуск XIX-XX. Івано-Франківськ, 2008. С. 67–74.

19. Кофолянко Г. Книга про український одяг. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 1–2. С. 102–108.

20. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу. Київ, 1966. 589 с.

21. Кузик В. Мосяжництво на території Буковинської Гуцульщини в другій половині XIX–XX ст. Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. 2012. Т. 2. С. 194–202.

22. Кулинич-Стахурська О. А. Мистецтво української вишивки: техніка і технологія. Львів: Місіонер, 1996. 155 с.:

23. Курчій О., Яценко К. Історичний аспект розвитку писанкарства удослідженнях сучасних педагогів. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2015. Ч. 1. С. 179–183.

24. Левицька Л.Я. Психолого-педагогічні аспекти формування характеру української молоді. *Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість*: Зб. мат. VII Всеукр. наук.-практ. конф.: У 7-ми т. Т. 1. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. С. 93 – 96.

25. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика. Київ : Вид-во ім. О. Теліги, 1997. С. 327.

26. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. посібник для дошкільних закладів. Львів: Оріяна-Нова, 2008. 208 с.

27. Ломницький Я. Формотворення та оздоблення дерев'яної писанки. Трудова підготовка в закладах освіти. 2011. №5. С. 8–12.

28. Маєвська Л.М. Етнокультурне виховання. Нормативно-правове забезпечення: Міжнародний та вітчизняний рівень. Метод. реком. до курсу «Основи етнокультурного виховання». Житомир: ЖДУ, 2007. 302 с.

29. Марчій-Дмитраш Т. М., Тринок В. В. Сучасні підходи до використання українських народних традицій у патріотичному вихованні

дітей дошкільного віку. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 6 (11). С. 264–277.

30. Марчій-Дмитраш Т. М., Тринок В. В. Сучасні підходи до використання українських народних традицій у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 6 (11). С. 264–277.88

31. Матяшек О. Краса волинських вишивок. *Народна творчість та етнографія*. 1968. № 2. С 205–212.

32. Мацейків Т. Етнокультурна спрямованість шкільної освіти і виховання. *Гірська школа українських Карпат*. № 4–5. 2008–2009. С. 394–397.

33. Народознавча компетентність дітей та молоді: принципи та методи дослідження: збірник наукових праць /За ред.. проф.Н.В.Лисенко. Івано-Франківськ, 2007. 280 с.

34. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 07.04.2024).

35. Онищук І. А. До проблеми формування основ художньо-естетичної культури у старших дошкільників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17(2). С. 62–70.

36. Павлюк С. П., Горинь Г. Й., Кирчіва Р. Ф. *Українське народознавство*: Навчальний посібник. Львів: Фенікс, 1994. 379 с.

37. Пархоменко І. В. Зразок гаптованої вишивки XVI ст. *Народна творчість та етнографія*. 1988. № 5. С. 178–186.

38. Пендерецька Р. Карпатські народні промисли. Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні. ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв». Миколаїв. 2015. С. 101–104.

39. Позняк Н. Пісні та вишивки Уляни Кот. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 3. С. 47–58.

40. Рєпін М. Г. Культурне розмаїття: матеріальна та нематеріальна культура різних країн світу: зб. матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: ХНУРЕ, 2020. Народні ремесла, традиції та звичаї. С. 89–90.

41. Рогальська Н. В. Надбання української народної етнопедагогіки та її

42. Рогальська Н. В. Розвиток надбань української дошкільної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі: дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Український держ. педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 1996. 192 с.

43. Савка Л. Регіональні особливості української вишивки. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2001. № 3. С. 48–52.

44. Савченко О. Виховний потенціал початкової школи: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. [2-ге вид., доповн., переробл.]. Київ : Богданова А. М., 2009. 226 с.

45. Савчук І. Писанка – невичерпне джерело творчого натхнення. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. № 2. С. 30–33.

46. Сахарова О. М. Художні промисли як засіб національно-патріотичного виховання в змісті дошкільної освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 407–411.

47. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін: навч.-метод. пос./ авт. кол.: І.Бех, К.Журба, В.Киричок та ін.]. Київ: Педагогічна думка, 2011. 240 с.

48. Скільський Д. Технічні прийоми художньої обробки деревини. *Народознавчі зошити*. 2012. № 1. С. 82–89.

49. Степанова Т. М., Вдовиченко Р. П., Курчатова А. В. Організація і керівництво дошкільною освітою в Україні. Частина 1: навчально-методичний посібник для студентів напряму 012 Дошкільна освіта. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. 262 с.

50. Стефанів Л. Збагачення словника учнів молодшого шкільного віку лексикою гуцульських ремесел. Гірська школа Українських Карпат. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, № 11. 2014. С. 168–170.

51. Сушко В. Українське вишивання на Слобожанщині ХІХ–ХХ ст. *Народна творчість та етнографія*. 2007. № 6. С. 66–70.

52. Титаренко В. П. Народні промисли України: навчальний посібник. Полтава: Видавництво «Полтавський літератор», 2011. 524 с.

53. Ткаченко В. М. Писанка у міжкультурному часопросторі: бібліографічний покажчик; Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О. М., 2015. 230 с.

54. Тягур В. М., Синетар І. В. Ознайомлення з художніми ремеслами та промислами на уроках трудового навчання в початковій школі, як засіб

н

а

в

ч

55. Чернявський В. Г. Регіональні особливості розвитку різьби по дереву в Україні та сучасні тенденції застосування в інтер'єрі. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Вип. 19. С. 104–109.

н

56. Ющенко О. Народні промисли та ремесла Поділля: історико-етнографічні дослідження краю ХІХ–ХХ ст. *Народна творчість та етнографія*. 2008. №. 5. С. 92–98.

н

57. Ярославцева М. І. Декоративна діяльність дітей дошкільного віку за мотивами народних промислів України. The 11th International scientific

ц

і

о

rasian scientific discussions» (November 21-23, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. P. 207–212.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Приклад анкети для діагностичного тестування, що допоможе оцінити початковий рівень обізнаності та зацікавленості учнів 3 класу в українському декоративно-ужитковому мистецтві. Анкета містить питання, що охоплюють знання учнів про українські народні ремесла, їхні особисті вподобання, а також ставлення до етнокультурних традицій.

Анкета для діагностичного тестування

Мета: Дослідження рівня знань і зацікавленості учнів початкової школи в українському декоративно-ужитковому мистецтві

Інструкція: Будь ласка, чесно та обдуманно відповідайте на запитання. Оберіть один або кілька варіантів, що найкраще відповідають вашим думкам і вподобанням.

Особисті дані:

- Ім'я: _____
 - Клас: _____
-

ЧАСТИНА 1. Знання про українське декоративно-ужиткове мистецтво

1. Чи чули ви про українське декоративно-ужиткове мистецтво?
 - Так
 - Ні
2. Які види декоративно-ужиткового мистецтва ви знаєте? (Оберіть всі варіанти, що вам знайомі)
 - Вишивка
 - Гончарство
 - Витинанка
 - Лозоплетіння
 - Різьблення по дереву
 - Писанкарство
 - Інше (вказіть): _____
3. Які символи або елементи українського орнаменту вам знайомі?
 - Дерево життя
 - Калина
 - Зірка

- Виноградна лоза
 - Берегиня
 - Інші (вказіть): _____
4. Чи знаєте ви, що таке витинанка?
- Так, знаю і можу пояснити
 - Чув/ла про неї, але мало знаю
 - Ні, не знаю
5. Чи можете ви назвати приклади народних виробів, які є у вашому домі?
- Так (вказіть, які саме): _____
 - Ні
-

ЧАСТИНА 2. Ставлення до українських народних традицій

6. Чи цікаво вам дізнаватися про українські народні традиції та ремесла?
- Дуже цікаво
 - Дещо цікаво
 - Не дуже цікаво
 - Нецікаво
7. Як часто ви брали участь у створенні народних виробів (наприклад, малювали писанки, робили витинанки)?
- Часто
 - Іноді
 - Рідко
 - Ніколи
8. Чи брали ви коли-небудь участь у народних святах, де використовуються традиційні українські ремесла (наприклад, на фольклорних фестивалях або ярмарках)?
- Так, часто
 - Іноді
 - Ні, жодного разу
9. Чи хотіли б ви навчитися робити вироби з глини, малювати писанки, створювати витинанки?
- Так, дуже хотів/ла б
 - Можливо, хотів/ла б
 - Ні, нецікаво
-

ЧАСТИНА 3. Особисті вподобання та інтереси

10. Що вам подобається найбільше у творчій діяльності?
- Малювання

- Робота з папером (витинанки, аплікації)
- Ліплення з пластиліну чи глини
- Плетіння чи рукоділля
- Інше (вказіть): _____

11. Якби у вас була можливість відвідати майстер-клас з народних ремесел, який би обрали?

- Гончарство
- Писанкарство
- Витинанка
- Вишивка
- Лозоплетіння
- Інше (вказіть): _____

12. Як ви вважаєте, чи важливо зберігати українські народні традиції?

- Так, дуже важливо
- Скоріше важливо
- Не думаю, що це важливо

Дякуємо за ваші відповіді!

Для оцінювання відповідей учнів на анкету можна використовувати наступні критерії, які дозволять визначити рівень їхньої обізнаності, зацікавленості та готовності до етнокультурного виховання засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва. Кожний критерій може мати свій бальний діапазон, що допоможе розробити підсумковий рейтинг для кожного учня.

Критерії оцінювання анкети

1. Обізнаність про види українського декоративно-ужиткового мистецтва

3 бали — учень знає більшість видів декоративно-ужиткового мистецтва (вибрано 4-6 варіантів).

2 бали — учень знає деякі види мистецтва (вибрано 2-3 варіанти).

1 бал — учень обрав лише один вид мистецтва.

0 балів — учень не обрав жодного варіанту.

2. Розуміння окремих елементів українського орнаменту

2 бали — учень знає кілька елементів орнаменту (вибрано 3-5 варіантів).

1 бал — учень знає 1-2 елементи орнаменту.

0 балів — учень не знає жодного елемента орнаменту.

3. Інтерес до українських народних традицій

3 бали — відповів «Дуже цікаво».

2 бали — відповів «Дещо цікаво».

1 бал — відповів «Не дуже цікаво».

0 балів — відповів «Нецікаво».

4. Досвід участі у творчій діяльності, пов'язаній з народними ремеслами

3 бали — учень часто бере участь у створенні народних виробів.

2 бали — іноді бере участь.

1 бал — рідко бере участь.

0 балів — не бере участь.

5. Участь у народних святах або фольклорних заходах

2 бали — брав участь часто.

1 бал — іноді брав участь.

0 балів — не брав участі жодного разу.

6. Готовність навчитися створювати вироби українських народних ремесел

3 бали – дуже хотів би.

2 бали – можливо, хотів би.

0 балів – не цікавить.

7. Рівень творчих інтересів і вподобань у сфері декоративно-ужиткового мистецтва

2 бали – обрав варіанти, пов'язані з традиційними ремеслами (наприклад, робота з папером, ліплення з глини).

1 бал – обрав творчі види діяльності, не пов'язані з українськими ремеслами (наприклад, малювання).

0 балів – не виявив інтересу до жодної творчої діяльності.

8. Усвідомлення важливості збереження народних традицій

3 бали – відповів «Дуже важливо».

2 бали – відповів «Скоріше важливо».

1 бал – відповів «Не думаю, що це важливо».

Підсумкова шкала оцінювання

16-20 балів – високий рівень обізнаності та зацікавленості учня в етнокультурних традиціях.

10-15 балів – середній рівень обізнаності та інтересу до народних традицій.

5-9 балів – низький рівень інтересу та обізнаності; учень потребує додаткового заохочення до теми.

0-4 бали – дуже низький рівень інтересу; необхідна спеціальна мотивація для залучення до етнокультурної діяльності.

Ці критерії дозволять об'єктивно оцінити рівень інтересу учнів до українського декоративно-ужиткового мистецтва і спланувати подальшу роботу для заохочення та розвитку їхніх етнокультурних компетенцій.

**Рекомендації для вчителів щодо використання українського
декоративно-ужиткового мистецтва в етнокультурному вихованні
здобувачів початкової освіти**

1. Включайте у зміст уроків ознайомлення з регіональними особливостями українського декоративно-ужиткового мистецтва, щоб учні дізнавалися про традиції рідного краю.

2. Проводьте майстер-класи, присвячені технікам декоративно-ужиткового мистецтва, характерним для вашого регіону, як-от писанкарство на Гуцульщині або гончарство на Полтавщині.

3. Організуйте екскурсії до місцевих музеїв чи майстерень народних майстрів, де учні зможуть ознайомитися з автентичними виробами та техніками.

4. Пояснюйте символіку та значення орнаментів у виробх місцевих народних майстрів, щоб діти розуміли культурний зміст декоративно-ужиткового мистецтва рідного краю.

5. Створюйте міні-проекти, в яких учні зможуть досліджувати декоративно-ужиткові традиції своєї місцевості, і представляти їх класу через вироби або презентації.

6. Інтегруйте в уроки історії та мови інформацію про ремесла та декоративні техніки, популярні в рідному регіоні, щоб підкреслити зв'язок мистецтва з культурним контекстом.

7. Використовуйте регіональні матеріали для творчих проєктів: глину, тканини, лозу, натуральні барвники – ті матеріали, які історично використовувалися в ремеслах вашої місцевості.

8. Влаштовуйте виставки дитячих робіт, стилізованих під місцеві традиції, щоб учні мали змогу бачити результати своєї творчої діяльності і відчувати її значення.

9. Запрошуйте місцевих майстрів для спільних творчих заходів, де вони можуть продемонструвати свої навички та розповісти про значення ремесел для культури регіону.

10. Створюйте на уроках предмети, які пов'язані з місцевими традиціями: наприклад, витинанки з регіональними орнаментами, дерев'яні вироби або вишиванки із характерними для вашої області мотивами.

11. Заохочуйте учнів відтворювати предмети українського декоративно-ужиткового мистецтва, які передають культурну цінність саме їхньої місцевості, що сприятиме глибшому розумінню рідної культури.

12. Використовуйте сучасні цифрові ресурси, щоб показати учням віртуальні тури місцевими музеями, виставками народного мистецтва, а також історію та техніку декоративного мистецтва вашого регіону.

13. Організуйте проекти, де учні можуть створювати вироби як подарунки для шкільних заходів, виставок чи локальних свят, відтворюючи символіку та естетику рідного краю.

14. Заохочуйте учнів записувати інтерв'ю з майстрами старшого покоління або своїми рідними, щоб зберегти знання про місцеві традиції декоративно-ужиткового мистецтва.

15. Створюйте тематичний куточок у класі, де будуть представлені вироби учнів та зразки декоративного мистецтва регіону, щоб культура рідного краю стала невід'ємною частиною освітнього середовища.

Серія завдань на уроках технології для покращення рівня знань здобувачів початкової освіти щодо українського декоративно-ужиткового мистецтва.

Завдання 1: Виготовлення власної витинанки.

Мета: ознайомлення учнів з технікою витинанки, розвиток дрібної моторики та естетичного сприйняття.

Інструкції:

1. Підготовка матеріалів. Папір білого кольору, ножиці, олівець, фарби або кольорові олівці, олівець для креслення орнаменту.

2. Пояснення техніки. Учитель демонструє приклади витинанок, пояснює основні принципи та символіку українських орнаментів.

3. Креслення орнаменту. Учні малюють простий орнамент на папері, використовуючи традиційні мотиви (квіти, птахи, геометричні форми).

4. Вирізання. За допомогою ножиць діти вирізають свій орнамент, дотримуючись витончених ліній та форм.

5. Оздоблення. Витинанки можна розфарбувати або залишити в натуральних кольорах.

6. Презентація робіт. Кожен учень представляє свою витинанку, розповідаючи про обрані мотиви та їх значення.

Очікувані результати:

- розвиток моторики та дрібної координації;
- знання основних технік витинанки та символіки орнаментів;
- відчуття гордості за власні творчі роботи.

Завдання 2: Ліплення глиняної чашки.

Мета: ознайомлення з технікою гончарства, розвиток просторового мислення та творчих здібностей.

Інструкції:

1. Підготовка матеріалів. Глиняна пластина або пластилін, гончарні інструменти, вода.

2. Пояснення техніки. Вчитель демонструє основні методи ліплення глиняних виробів, показує приклади традиційних українських чашок.

3. Створення основи. Учні формують основу чашки, роблячи круглу форму та гладячи поверхню.

4. Формування боків. За допомогою інструментів діти піднімають та формують боки чашки, додаючи ручки та декор.

5. Оздоблення. Чашки можна прикрасити простими орнаментами або розписати малюнками після висихання.

6. Сушка та випікання. Якщо є можливість, організувати випікання виробів в пічці. Якщо ні, можна використовувати пластикові чашки для зберігання форм.

Очікувані результати:

- навички роботи з глиною та базові техніки гончарства;
- розвиток творчого мислення та уяви;
- усвідомлення значення гончарства в українській культурі.

Завдання 3: Плетіння кошика з лози.

Мета: ознайомлення з технікою лозоплетіння, розвиток координації та терпіння.

Інструкції:

1. Підготовка матеріалів. Лоза або паперова лоза, ножиці, клей.
2. Пояснення техніки. Вчитель демонструє основні техніки плетіння, показує приклади традиційних українських кошиків.
3. Формування основи. Учні створюють основу кошика, плетучи дно кошика,
4. Плетіння боків. Діти продовжують плетіння, формуючи сторони кошика, додаючи ручки.
5. Закінчення виробу. Завершують плетіння, обрізають зайву лозу та фіксують кінці.
6. Оздоблення. Кошики можна прикрасити тканинними стрічками або малюнками.

Очікувані результати:

- навички лозоплетіння та роботи з природними матеріалами;
- розвиток терпіння та уважності;
- усвідомлення важливості лозоплетіння в українському побуті.

Завдання 4: Створення писанки з паперу.

Мета: ознайомлення з традицією писанкарства, розвиток естетичного сприйняття та творчих навичок.

Інструкції:

1. Підготовка матеріалів. Папір білого кольору, олівець, ножиці, фарби або кольорові олівці, олівці для розпису.
2. Пояснення традиції. Вчитель розповідає про історію писанкарства, символіку кольорів та орнаментів.
3. Формування форми. Учні малюють круг на папері та вирізають його, створюючи основу писанки.
4. Розпис орнаменту. Використовуючи олівці або фарби, діти розписують свої писанки традиційними візерунками.
5. Декорування. Можна додати блискітки або наклейки для більш яскравого вигляду.

6. Презентація робіт. Учні демонструють свої писанки, пояснюючи обрані мотиви та їх значення.

Очікувані результати:

1. Розвиток творчих та художніх навичок.
2. Знання про традицію писанкарства та її символіку.
3. Відчуття важливості національних свят і обрядів.

Завдання 5. Створення оберега «Янгол з соломи».

Мета: Познайомити учнів із традиційним українським декоративно-ужитковим мистецтвом та символікою оберегів. Навчити техніки створення фігурок із соломи, розвивати дрібну моторику, творчі здібності, виховувати повагу до народних традицій та уявлення про їх значення в українській культурі.

Матеріали:

1. Сухі стебла соломи або інші схожі природні матеріали (наприклад, лляна або конопляна мотузка);
2. Ножиці;
3. Шпагат або нитка для зв'язування;
4. Стрічки та невеликі декоративні елементи для прикрашання (за бажанням).

Інструкція:

1. Підготовка соломи. Якщо солома надто суха, замочіть її на кілька хвилин у теплій воді, щоб вона стала гнучкою і легше піддавалася формуванню.

2. Формування голови та тіла янгола. Візьміть кілька стебел соломи однакової довжини (приблизно 15-20 см) і складіть їх так, щоб один кінець був трохи коротший – він стане головою янгола. Зв'яжіть солону під коротким кінцем, формуючи голову янгола. Використовуйте нитку або шпагат для міцного кріплення.

3. Створення рук. Візьміть ще кілька стебел і скрутіть їх у пучок для рук янгола. Зафіксуйте кінці, щоб руки не розпадалися. Пропустіть цей пучок через «тіло» під головою, формуючи руки. Зафіксуйте руки ниткою.

4. Формування крил. Для крил використовуйте короткі пучки соломи або створіть петлі з ниток. Прикріпіть їх до спини янгола, трохи нижче рук.

5. Оформлення та прикрашання. За бажанням можна прикрасити янгола стрічками, або навіть маленькими сухими квітами, щоб підкреслити його роль як оберега. Вирівняйте кінці соломи, щоб низ фігурки виглядав акуратно, і закріпіть ниткою, завершуючи фігуру.

6. Завершення. Додайте петельку на голову янгола, щоб можна було підвісити оберіг. Поясніть учням символічне значення такого янгола як оберега, який традиційно захищав дім та приносив благополуччя.

Поради для учнів.

Працюйте акуратно, щоб солома не ламалася. Слідкуйте за тим, щоб фігура була міцною, а елементи надійно зв'язані.

Під час роботи з соломою звертайте увагу на деталі, додавайте свою творчу інтерпретацію.

Значення. Таке завдання дозволяє учням не лише освоїти техніку створення оберегів, а й отримати уявлення про символіку та значення народних ремесел у культурі України.

Завдання 6. Виготовлення ляльки-мотанки «Оберіг для родини».

Мета: Навчити учнів основам виготовлення ляльки-мотанки, розповісти про її значення як оберегу в українській культурі.

Інструкція:

1. Ознайомте учнів із лялькою-мотанкою, поясніть її символічне значення як оберегу.

2. Покажіть, як за допомогою тканини, ниток і природних матеріалів можна створити власну ляльку.

3. Нехай учні створять свої ляльки, звертаючи увагу на індивідуальний підхід у дизайні.

4. Після завершення роботи обговоріть з учнями їхні ляльки, підкресливши символічний сенс кожної.

Завдання 7: Створення національної вишиванки на папері.

Мета: Ознайомлення з технікою вишивки, розвиток естетичного смаку та дрібної моторики.

Інструкції:

1. Підготовка матеріалів. Папір білого кольору, кольорові олівці або фломастери, олівець, шаблони українських орнаментів.

2. Пояснення техніки. Вчитель демонструє приклади вишиванок, пояснює символіку кольорів та орнаментів, характерних для різних регіонів України.

3. Вибір орнаменту. Учні вибирають шаблон орнаменту для своєї вишиванки, звертаючи увагу на регіональні особливості.

4. Перенесення орнаменту. Діти малюють обраний орнамент на папері, використовуючи олівець.

5. Розпис орнаменту. Вишиванки розписуються кольоровими олівцями або фломастерами, дотримуючись традиційних кольорових схем.

6. Презентація робіт. Учні показують свої вишиванки, розповідаючи про обрані орнаменти та їх значення.

Очікувані результати:

1. Знання технік вишивки та значення українських орнаментів.

2. Розвиток естетичного сприйняття та художніх навичок.

3. Усвідомлення важливості вишиванки як символу національної культури.

Завдання 8: Виконання петриківського розпису пальчиковою технікою.

Мета: Ознайомити учнів із традиційним українським декоративним мистецтвом — петриківським розписом; навчити базових елементів розпису за допомогою пальчикової техніки; розвивати художній смак, відчуття кольору та композиції.

Інструкція:

1. Розкажіть учням про петриківський розпис: його походження, основні мотиви (квіткові візерунки, ягоди, листя) та значення у традиційному українському декоративно-ужитковому мистецтві.

2. Поясніть, що петриківський розпис можна виконувати не тільки пензлем, але й пальцями. Пальчикова техніка дозволяє створювати характерні мазки – «зернятка», «кривенькі зернятка», «калиноньки» тощо.

3. Роздайте кожному учневі аркуш паперу та фарби. Запропонуйте спочатку попрактикувати основні елементи розпису, використовуючи кінчики пальців, особливо великий та вказівний.

4. Після практики попросіть учнів створити власну композицію у стилі петриківського розпису. Наприклад, квітковий вінок чи гілку калини.

5. Дайте дітям час завершити роботу і допоможіть тим, хто потребує підтримки у комбінуванні кольорів або формуванні візерунків.

Поради для учнів:

1. Наносьте фарбу легкими, плавними дотиками, щоб отримати правильну форму «зерняток».

2. Обирайте яскраві кольори, які характерні для петриківського розпису, наприклад, червоний, зелений, жовтий та білий.

3. Слідкуйте за тим, щоб композиція була симетричною та гармонійною.

Це завдання дозволяє учням познайомитися з мистецтвом петриківського розпису, розвиває їхню фантазію та дрібну моторику, а також сприяє збереженню традицій української культури через творчість.

Висновки. Ця серія завдань спрямована на глибоке ознайомлення учнів 3 класу з українським декоративно-ужитковим мистецтвом, розвиваючи їхні творчі здібності та національну свідомість. Використання різноманітних технік і матеріалів дозволяє дітям не лише отримувати практичні навички, але й відчуття значення українських традицій у сучасному житті. Інтеграція регіональних особливостей додає завданням додаткову цінність, сприяючи формуванню у дітей глибокого зв'язку з рідним краєм та його культурною спадщиною.